

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE AZİM, YAŞAM
AMAÇLARI VE BAŞARI ARASINDAKİ
İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ**

Zarife DÖRTYOL

Yüksek Lisans Tezi

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

2022

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE AZİM, YAŞAM AMAÇLARI VE BAŞARI ARASINDAKİ
İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

(Examination of the Relationship Among Grit, Life Goals and Success in High School
Students)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zarife DÖRTYOL

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İsmail AY

Erzurum

Ocak, 2022

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Zarife DÖRTYOL tarafından hazırlanan “Lise Öğrencilerinde Azim, Yaşam Amaçları ve Başarı Arasındaki İlişkisinin İncelenmesi” başlıklı çalışması xx/xx/2021 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Doç. Dr. Arzu GÜLBAHÇE
Atatürk Üniversitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İsmail AY
Atatürk Ünivesitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Ahmet Ragıp ÖZPOLAT
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim YönetmeliĐi’nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

.... / / 202..

Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Adnan KÜÇÜKOĞLU

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Lise Öğrencilerinde Azim, Yaşam Amaçları ve Başarı Arasındaki İlişkisinin İncelenmesi” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

19/07/2022

Aslı ıslak imzalıdır

Zarife DÖRTYOL

- ☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.
- ☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Öncelikle yüksek lisans eğitimim boyunca maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen ve tez çalışmamın her aşamasında akademik ve mesleki olarak bana rehberlik eden değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İsmail AY'a ve eşi Fatma AY'a sonsuz saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans eğitimim boyunca varlığı ile yanımda olan, bana güvenen, beni destekleyen biricik oğlum Muratcan Dört Yol'a

Öğrenmenin yaşı olmadığını, sorgulamayı, hep daha ileriye bakıp öğrenmeden asla vazgeçmemem gerektiğini çocukluğumdan beri öğreten rahmetli BABAMA ve rahmetli ANNEME

Yüksek lisans eğitimim boyunca, duruşuyla, öğrettiği bilgilerle yoluma ışık tutan, destek olan Doç. Dr. Arzu GÜLBAHÇE'ye

Yüksek lisans tez çalışmam boyunca desteğini ve güvenini esirgemeyen hep yanımda olan kısmi zamanlı çalıştığım Atatürk Üniversitesi Kariyer Planlama ve Mezun İzleme Uygulama ve Araştırma Merkezi müdürü Doç.Dr. Neslihan Kulöz Uzunboy'a

Yüksek lisans eğitim süreci boyunca, her zaman ne olursa olsun yanımda olduğunu hissettiğim, bana güvenen, hep destek olan, tez süresince de desteğini hep hissettiğim dostlarım Dr.Öğr. Üyesi Dilek YARALI' ya ve Yrd. Doç. Mehtap KARACİL'e

Yüksek lisans eğitimimiz boyunca bana fikirleriyle yol gösteren hocalarıma, arkadaşlarıma, enstitü çalışanlarına teşekkür ederim.

Zarife DÖRTYOL

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE AZİM, YAŞAM AMAÇLARI VE BAŞARI ARASINDAKİ İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Zarife DÖRTYOL

Ocak, 2022, 81 Sayfa

Amaç: Bu çalışmanın amacı, lise öğrencilerinin azimleri ve yaşam amaçlarının akademik başarı üzerinde yordayıcı bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesidir.

Yöntem: Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2021-2022 eğitim öğretim yılında Erzurum ilinin merkez ilçelerindeki liselerde eğitim gören 781 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Kısa Azim Ölçeği” ve “Yaşam Amaçları Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizi için SPSS programı kullanılarak; betimsel analizler, bağımsız örneklemeler için t-testi, tek yönlü varyans analizi, Pearson korelasyon analizi ve çoklu regresyon analizi uygulanmıştır.

Bulgular: Azmin cinsiyete ve gelecek planına göre farklılaştığı ancak sınıf düzeyi ve lise türüne göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Yaşam amaçlarının da cinsiyete, sınıf düzeyine ve gelecek planına göre farklılaştığı ancak lise türüne göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Uygulanan korelasyon analizinde yaşam amaçları, azim ve akademik başarı arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Uygulanan aracılık analizinde yaşam amaçlarının azim aracılığıyla akademik başarının %18’ini yordadığı belirlenmiştir.

Sonuç: Araştırmada yaşam amaçlarının; cinsiyet, sınıf düzeyi ve gelecek planı açısından farklılaştığı, azmin ise; cinsiyet ve gelecek planı açısından farklılaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca yaşam amaçları, azim ve akademik başarı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yaşam amaçlarının azim aracılığıyla akademik başarıyı yordadığı da belirlenmiştir. Dolayısıyla lise öğrencilerinin akademik başarılarını arttırmaya yönelik uygulamalarda bu bulguların dikkate alınmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Azim, yaşam amaçları, akademik başarı

ABSTRACT

MASTER THESIS

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP AMONG GRIT, LIFE GOALS AND SUCCESS IN HIGH SCHOOL STUDENTS

Zarife DÖRTYOL

December, 2021, 81 Pages

Purpose: The aim of this study is to determine whether the perseverance and life goals of high school students have a predictive effect on academic success

Method: The correlational survey method was used in the research. The sample group consists of 781 students enrolled in high schools in the central districts of Erzurum province in the 2021-2022 academic year. “Personal Information Form”, “Short Grit Scale” and “Life Goals Scale” were used as data collection tools in the study. Descriptive analyses, t-test for independent samples, one-way analysis of variance, Pearson correlation analysis and multiple regression analysis were performed using the SPSS program to analyze the data obtained in the study.

Findings: It was determined that grit differs according to gender and future plan, but does not differ according to grade level and type of high school. It has been determined that life goals also differ according to gender, grade level and future plan, but not according to the type of high school. In the applied correlation analysis, it was observed that there was a significant positive and low-level relationship between life goals, grits and academic success. In the applied mediation analysis, it was determined that life goals predict 18% of academic success through their grit.

Result: In the study, it was determined that life goals differ in terms of gender, class level and future plan, and grit differs in terms of gender and future plan. In addition, it was found that there is a positive and significant relationship between life goals, grits and academic success. It has also been determined that life goals predict academic success through their grit. Therefore, it is thought that it will be useful to consider these findings in applications aimed at increasing the academic success of high school students.

Keywords: Grit, goals of life, academic success

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	x
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş	1
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	4
Araştırmanın Sınırlılıkları	5
Araştırmanın Varsayımları.....	5
Terimler.....	5
İKİNCİ BÖLÜM	7
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar	7
Azim.....	7
Azim Kavramının Tanımı	8
Azim Kavramının Boyutları.....	10
Azim Kavramının Kuramsal Temeli.....	11
Azim Kavramını Etkileyen Faktörler.....	13
Azmin Eğitimdeki Yeri ve Akademik Başarıya Etkisi	15
Azimle İlgili Alanyazında Yapılan Araştırmalar	18
Yaşam Amaçları.....	20
Yaşam Amaçlarının Alt Boyutları	22
Yaşam Amaçlarını Etkileyen Faktörler.....	25
Yaşam Amaçlarının Başarıya Etkisi	26
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	27
Yöntem	27

Araştırma Modeli	27
Evren ve Örneklem	28
Veri Toplama Araçları	30
Kişisel Bilgi Formu	30
Kısa Azim Ölçeği	30
Yaşam Amaçları Ölçeği	31
Süreç/Uygulama	32
Verilerin Analizi.....	32
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	35
Bulgular	35
Ölçeklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistik.....	35
Alt Problemlere İlişkin Bulgular	36
Azim ve Yaşam Amaçlarının Cinsiyete Göre Farkına İlişkin Bulgular	36
Azim ve Yaşam Amaçlarının Okul Türlerine Göre Farkına İlişkin Bulgular.....	36
Azim ve Yaşam Amaçlarının Sınıf Düzeyine Göre Farkına İlişkin Bulgular	37
Azim ve Yaşam Amaçlarının Öğrencilerin Gelecek Beklentilerine Göre Farkına İlişkin Bulgular.....	38
Azim ve Yaşam Amaçlarının Akademik Başarı ile İlişkisine Dair Bulgular	39
Azim ve Yaşam Amaçlarının Akademik Başarıyı Yordamasına İlişkin Bulgular	40
Azmin Yaşam Amaçları ve Akademik Başarı Arasında Aracılık Etkisine İlişkin Bulgular.....	41
BEŞİNCİ BÖLÜM	43
Tartışma, Sonuç ve Öneriler.....	43
Tartışma ve Sonuç.....	43
Öneriler	52
Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	52
Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	52
KAYNAKÇA	54
EKLER	62
EK-1. Kişisel Bilgi Formu	62
EK-2. Kısa Azim Ölçeği	63
EK-3. Yaşam Amaçları Ölçeği	64
EK-4. Araştırma Değerlendirme Formu	65
EK-5. Araştırma ve Uygulama İzni	66
ÖZ GEÇMİŞ.....	69

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. <i>Lise Öğrencilerinin Kişisel Özelliklerinin Dağılımı</i>	29
Tablo 2. <i>Kısa Azim Ölçeği Güvenirlik Analizi</i>	30
Tablo 3. <i>Yaşam Amaçları Ölçeği Güvenirlik Analizi</i>	32
Tablo 4. <i>Ölçeklerin Normallik Dağılımlarına İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Testleri</i>	33
Tablo 5. <i>Ölçekler ile İlgili Betimleyici İstatistikler</i>	35
Tablo 6. <i>Lise Öğrencilerinde Azim ve Yaşam Amaçlarının Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular</i>	36
Tablo 7. <i>Lise Öğrencilerinde Azim ve Yaşam Amaçları ile Okul Türleri Arasındaki Farklılaşmaya İlişkin Bulgular</i>	37
Tablo 8. <i>Lise Öğrencilerinde Azim ve Yaşam Amaçları ile Sınıf Düzeyleri Arasındaki Farklılaşmaya İlişkin Bulgular</i>	38
Tablo 9. <i>Lise Öğrencilerinde Azim ve Yaşam Amaçları ile Gelecek Planları Arasındaki Farklılaşmaya İlişkin Bulgular</i>	39
Tablo 10. <i>Lise Öğrencilerinde Azim, Yaşam Amaçları ve Akademik Başarıları Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Bulguları</i>	40
Tablo 11. <i>Azim ve Yaşam Amaçlarının Akademik Başarıyı Yordamasına İlişkin Analiz Sonuçları</i>	41
Tablo 12. <i>Yaşam Amacı ile Akademik Başarı Arasında Azmin Aracı Etkisine İlişkin Bulgular</i>	41

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Piramidi.....	21
Şekil 2. Yaşam Amaçlarının Dairesel Gösterimi	25
Şekil 3. Araştırma Modeli	27

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

APA	: Amerikan Psikoloji Birliği
DSM	: Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
TDK	: Türk Dil Kurumu
vd.	: ve diğerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Lise yılları, öğrencilerin kimlik bunalımı yaşadıkları ergenlik döneminin önemli bir kısmını kapsamaktadır. Ergenlik döneminde bulunan öğrenciler genel olarak akranlarla daha fazla vakit geçirme isteği, evde duramama, isyan etme, aileden uzaklaşmaya çalışma, kendi arkadaş grubunu oluşturma veya mevcut gruplara katılmaya çalışma, dış görünüşlerine normalden fazla takılma ve ilgilenme, karşı cinse yönelik ilgi düzeyinin artması ve ruh halinin anlık olarak değişmesi gibi davranışlar sergilemektedirler (Kulaksızoğlu, 2020). Bu dönem insan yaşamında risklerin en fazla yaşanabileceği dönem olduğu gibi gelişime ve değişime de en açık olunan dönem olduğundan oldukça kritik bir dönem olarak değerlendirilmektedir. Bu dönem içerisinde gençlerin sosyal, psikolojik, ahlaki ve bilişsel olmak üzere tüm gelişim alanlarının desteklenmesi ilerleyen dönemlerde nitelikli olarak yetişmelerini sağlamaktadır (Kabakçı, 2013). Bu doğrultuda lise eğitimi, gençlerin tüm gelişim alanlarında sağlıklı bir gelişim göstermeleri açısından önemlidir.

Eğitimde başarı kavramından söz edildiğinde akademik başarı kavramı akla gelmektedir. Akademik başarı, öğrencilerin gördükleri derslerde geliştirdikleri ve öğretmenler tarafından not, test puanı vb. değerlendirmelerle kazanılan bilgi ve beceriler olarak tanımlanmaktadır (Karadağ, 2007). Lise eğitimindeki önemli konulardan birisi olan akademik başarı öğrencilerin istedikleri sonuca ulaşmaları, hedeflenen amaca erişim sağlamaları ve istediklerini almaları olarak da ifade edilmektedir (Demirtaş & Çınar, 2004).

Lise öğrencilerinin akademik başarısının yüksek olması veya iyi olması gibi iki temel amacı bulunmaktadır. Akademik başarısı yüksek olan öğrenciler sınavlarda yüksek puan alabildikleri gibi ders içerisinde öğrendikleri bilgileri performans anlamında günlük yaşamında da kullanabilmektedirler (Gamel, 2014). Diğer taraftan iyi olan öğrenci de hem topluma hem de kendine karşı sorumluluk sahibi olduğundan kendisinde, ailesinde ve yakın çevresinde bir değişim gerçekleştirme potansiyeline sahiptir (Lickona, 1991). Yapılan araştırmalar öğrencilerde başarıyı etkileyen pek çok etken olduğunu ortaya koymuştur. Öğrencilerin ailelerinin gelir ve eğitim durumunun (Öksüzler & Sürekçi, 2010), öğrencilerin dersi sevmemelerinin (Dane vd., 2009), öğretmenin dersi anlatım yönteminin (Olçay & Döş, 2009), öz yeterliğin (Bilge vd., 2014), öğrencilerin derse devamlılığının (Rençber, 2012), kaygı düzeylerinin (Ayyıldız vd., 2014) akademik başarı üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

Benzer bir çalışmada (Sarier, 2016) yapılan meta analiz ile başarıya yönelik okul, aile ve öğrenci ile ilgili faktörlerin etki büyüklükleri hesaplanmış ve öğrenci ile ilgili faktörlerin en yüksek etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu faktörler içinde özellikle sosyo-ekonomik durum, öz yeterlik ve motivasyon gibi bireye özgü etkenlerin ön plana çıktığı görülmektedir.

Azim ve yaşam amaçları da okulda başarıyı etkileyen önemli bireysel faktörler arasında değerlendirilebilir. Nitekim lise öğrencilerinin gerek okulda gerek ailede gerekse sosyal yaşamında sorumlu oldukları iş ve görevlerde başarı sağlayabilmeleri (Sarıçam vd., 2016), belirledikleri yaşam amacına ulaşabilmeleri ve hayalleri ile gerçekler arasındaki köprüden geçebilmeleri (Baltaş, 2016) için azimli ve kararlı bir şekilde çaba göstermeleri gerekmektedir. Öyle ki yapılan hangi iş olursa olsun insanların çaba göstermeden başarıya ulaşmaları oldukça zordur ancak çaba gösterildiğinde başarıya ulaşmak daha mümkün görülmektedir.

Lise öğrencilerinin hem akademik başarılarını hem de yaşam amaçlarını olumlu yönde etkileyen bir değişken olarak ifade edilen azim kavramı, ilgili alanyazında ilk kez Duckworth ve Quinn (2009) tarafından ortaya koyulmuş ve belirlenen uzun süreli bir hedefe ulaşabilmek için gösterilen kararlılık ve isteklilik durumu olarak tanımlanmıştır. Yapılan çalışmalarda da öğrencilerin gösterdikleri azmin akademik başarı üzerinde yordayıcı bir gücü olduğu ve uzun süreli bir hedefe yönelik sürekli bir şekilde çaba göstermenin akademik başarı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu belirlenmiştir (Duckworth & Seligman, 2005).

Demirel'e (2013) göre yaşam amacı, bireylerin yaşamları süresince ulaşmak istedikleri ve yaşamlarına bir bütünlük ve anlam katabilecek sonuç olarak tanımlanmaktadır. Öyle ki bireyler yaşam sürecinde kendi değerlerine, ilgi alanlarına ve kendisine uygun hedef belirlediğinde amaçlarına daha kolay ve etkili bir şekilde ulaşabilmektedirler (Sheldon & Elliot, 1999). Bireylerin kendi değerleri ve ilgi alanları doğrultusunda belirledikleri amaçlarına ilişkin davranışta bulunması daha uzun süre olumlu bir duygulanım yaşamalarına imkân sağlarken değerlerinden, ilgi alanlarından ve amaçlarından uzaklaşan bireylerin olumsuz duygulanıma sahip oldukları görülmektedir (Garcini vd., 2013).

Yaşam amaçları, bireylerin gelecekle ilgili düşünceleri hakkında bilgi vermesinin yanı sıra bireylerin yaşama ilişkin anlamlarını da içerisinde barındırmaktadır. Bir diğer ifadeyle bireylerin yaşam amaçlarının bilinmesi mevcut andaki ve gelecekteki davranış örüntüleri hakkında fikir vermektedir (Ingrid vd., 2009).

Yaşam amaçları ile ilişkili olan değişkenler incelendiğinde yaşam amaçlarının akademik başarı (Eryılmaz, 2012), bireysel dayanıklılık (Sheldon & Lyubomirsky, 2006), öznel iyi oluş (Usborne vd., 2009), tütün, alkol ve madde kullanımı (Eryılmaz, 2014) ve cinsiyet (Çelik, 2016) değişkenleri üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

Yaşam amaçları bireylerin yaşlarına göre de farklılık gösterebilmektedir. Araştırmanın örneklemini oluşturan lise öğrencilerinin ergenlik döneminde olması ve halihazırda kimlik bunalımı yaşamalarından dolayı yaşam amaçları değişkenlik gösterebilmektedir. Özellikle lise öğrencilerinin ilgi, yetenek ve değerlerini keşfetmeleri, kim olduklarına ve gelecekte kim olmak istediklerine karar vermeleri belirli bir olgunluk süresi gerektirdiğinden yaşam amaçları da değişebilmektedir (Aydiner, 2011). Ancak yaşam amacını belirleyen ve belirledikleri uzun süreli hedefleri doğrultusunda azimli bir şekilde çaba gösteren lise öğrencilerinin karşılaştıkları zorluklara daha iyi baş edebildikleri, daha etkili çözüm yolları bulabildikleri ve yaşama daha bağlı oldukları görülmektedir (Yoncalık, 2018).

Akademik başarı konusunda oldukça büyük bir öneme sahip olan azim kavramı bir kişilik özelliği olarak değerlendirilmektedir. Öyle ki azimli olan öğrencilerin uzun süreli hedefleri olması ve bu hedeflerine ulaşabilmek için tüm olumsuz koşulları ve engelleri aşmaya çalışmalarından dolayı esasen hedeflerini birer yaşam amacına dönüştürebilmektedirler (Singh & Jha, 2008). Akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin geleceklerine yönelik hedefleri olduğundan bu hedeflerini birer yaşam amacı olarak görmektedirler. Kutlu ve Bozkurt'a (2010) göre lise öğrencilerinin yaşam amaçları doğrultusunda hareket etmesi kendilerini geliştirmelerine imkân sağladığından daha mutlu ve daha azimli olmalarını da sağlamaktadır. Nitekim ilgili alanyazında da lise öğrencilerinin yaşam amacı belirlemeleri ve belirledikleri yaşam amaçları doğrultusunda hareket etmeleri ile akademik başarıları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (Vansteenkiste vd., 2005; Vansteenkiste vd., 2006). Bu yönüyle yaşam amaçları ve azim faktörlerinin birlikte başarı üzerinde daha önemli bir etki göstereceği değerlendirilebilir.

Lise öğrencilerinin yaşam amaçları ve azimlerinin akademik başarı üzerindeki etkisine ilişkin ilgili alanyazında sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Özellikle lise öğrencilerinin azim ve akademik başarıları ile ilgili bazı çalışmalar olduğu görülse de daha genel kapsamda değerlendirilmesi gereken yaşam amacının ve azmin akademik başarı üzerindeki etkisine yönelik yapılan bu çalışma ilgili alanyazına katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın Amacı

Yaşamın en çalkantılı dönemi olarak değerlendirilen ergenlik dönemi, bireylerin farklı istek ve ihtiyaçlarının olduğu ve kimlik arayışının olduğu kritik bir dönemdir. Ergenliğin önemli bir kısmının geçtiği lise döneminde öğrenciler hem akademik hem sosyal anlamda kendilerini geliştirme ihtiyacı içindedirler. Ancak belirli bir hedefi olan ve bu hedefi doğrultusunda kararlı bir şekilde çaba gösteren öğrencilerin hem akademik hem de sosyal anlamda olumlu bir gelişim gösterdikleri düşünülmektedir (Aliyev, 2015). Daha genel anlamda

bir yaşam amacı belirleyen ve belirledikleri yaşam amacı doğrultusunda karşısına çıkan tüm engel ve zorluklarla baş edebilen, azimli olan ve yaşamını anlamlı kılmaya çalışan öğrencilerin akademik ve sosyal anlamda başarılı olabilecekleri öngörülmektedir. Bu doğrultuda bu araştırmada da lise öğrencilerinin azimleri, yaşam amaçları ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

“Lise öğrencilerinin azimleri ve yaşam amaçlarının akademik başarı üzerinde yordayıcı bir etkisi var mıdır?” temel probleminden hareketle bu araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Lise öğrencilerinin azimleri ve yaşam amaçları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
2. Lise öğrencilerinin azimleri ve yaşam amaçları okul türlerine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Lise öğrencilerinin azimleri ve yaşam amaçları sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Lise öğrencilerinin azimleri ve yaşam amaçları yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?
5. Lise öğrencilerinin azim, yaşam amacı ve akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Lise öğrencilerinin azimleri ve yaşam amaçları akademik başarıyı yordamakta mıdır?
7. Lise öğrencilerinde azmin, yaşam amaçları ve akademik başarı arasında aracı bir rolü var mıdır?

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Öğrencilerin akademik başarılarını yaşamları ile ilişkilendirmeleri ve başarıyı bilgidен beceriye doğru yönlentmeleri teşvik edilmelidir. Öğrencilerin hem akademik anlamda hem de sosyal yaşamda başarılı olmaları onların azmine bağlıdır. Azimle birlikte sorun çözme, karar verme, olaylara eleştirel gözle bakabilme ve değerlendirme gibi üst düzey bilişsel becerilerin kazanılması kolaylaşacaktır. Sözü edilen bu özelliklerin kazanılması öğrencilerin kendilerini tanımasına ve onları başarıya götüren etkenleri algılamalarına da bağlıdır. (Dumfart & Neubauer, 2016).

Azim ile öz düzenleme, kararlılık, sebat, öz disiplin ve akademik başarı arasında doğrudan ilişki olduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur (Duckworth & Quinn, 2009). Öğrencilerin akademik başarılarının yüksek olması eğitimin önemli amaçlarından biridir. Başarı kavramı eğitim ortamlarında çok üzerinde durulan bir olgudur. Öğretmek, öğrencilere yeni bilgiler ve beceriler kazandırmak eğitim sürecinin başarılı olmasıyla olanaklıdır. Bu açıdan

bakıldığında eğitim sürecinin ve süreçte kullanılan yöntemlerin birincil amacı öğrenci başarısıdır (Arıcı, 2008).

Azmin bireyin yaşamlarını olumlu yönde etkilediği ve okul başarısı başta olmak üzere pek çok alandaki başarısını artırdığı konusunda yurtdışında bazı çalışmalar yapılmasına rağmen ülkemizde son yıllarda bu konu önem kazanmaya ve üzerinde araştırma yapılmaya başlanmıştır. Türkiye’de azim konusu ve azmin etkileşim içinde olduğu faktörler henüz gerektiği kadar detaylı biçimde ele alınıp incelenmediği gibi azim ve yaşam amaçları konularının eğitim-öğretim ortamlarında hangi değişkenlerle ilişkili olduğu ve eğitimin niteliğini artırma noktasında azim ve yaşam amaçlarına yönelik ne gibi uygulamalara yer verilebileceği konusunda da tatmin edici bir bilgi birikimi mevcut değildir. Bu çalışma, literatürdeki bu bilgi birikiminin artmasına katkı sunacağı gibi yeni ve daha ileri düzey çalışmalara da kapı aralayacaktır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda belirtilmiştir:

- Bu araştırma 2021-2022 eğitim öğretim döneminde Erzurum ilinin merkez ilçelerindeki lise öğrencileri ile sınırlandırılmıştır.
- Bu araştırma Kısa Azim Ölçeği ve Yaşam Amaçları Ölçeğinden elde edilen veriler ile sınırlıdır.
- Araştırma Covid-19 Pandemisi sürecinde yürütüldüğü için veriler çevrim içi yolla toplanmış olup, duyurular neticesinde internet üzerinden gönüllü katılım gösteren öğrencilerden elde edilen verilerle sınırlı kalmıştır.

Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın varsayımları aşağıda belirtilmiştir:

- Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin “Kısa Azim Ölçeği” ve “Yaşam Amaçları Ölçeği”ni içtenlikle, duygularını ve düşüncelerini değiştirmeden yanıtladıkları varsayılmıştır.

Terimler

- **Azim:** Bir iş ya da faaliyette yönelik yapılan tercih ve bu tercihten sonra gösterilen ciddiyet ve kararlılıktır (Bayraktutar, 2012).
- **Yaşam Amacı:** Bireylerin yaşamları boyunca gerçekleştirmeyi planladıkları isteklerin bilişsel temsilleridir (Austin ve Vancouver, 1996).

- **Akademik Başarı:** Okulda verilen derslerde geliştirilen ve öğretmenler tarafından verilen notlar, puanlar veya her ikisiyle birden belirlenen beceri ya da edinilen bilgilerin ifadesidir (Demirtaş ve Çınar, 2004).

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Bu bölümde lise öğrencilerinin azim ve yaşam amaçları ile ilgili olarak kuramsal bilgilere yer verilmiştir. Azim ve yaşam amacı kavramları, ilgili alt boyutları, kuramsal temelleri ve kavramlara ilişkin ilgili alanyazında yapılan araştırmalar bu bölümde incelenmiştir.

Azim

İnsanların benzer koşullarda yaşamaları, benzer imkân ve fırsatlara sahip olmaları ve benzer zekâ düzeylerinde olmalarına rağmen gösterdikleri performanslarının farklı olması yüzyıllardır tartışılan bir konu olmuştur. Duckworth'a (2006) göre aynı koşullarda yaşayan ve aynı zekâ seviyesinden olan bireylerin yalnızca bazılarının başarılı olduğu ve diğerlerinin mevcut imkânlarını ve zekâlarını performansa dönüştürmede yetersiz kaldığı tam anlamıyla cevaplanamamıştır. Alman düşünür Nietzsche'ye göre yaşamlarında başarıya ulaşmış bireylerin öncelikle kendilerine bir hedef koydukları ve koydukları bu hedefe ulaşana dek karşılaştıkları tüm fırsatları değerlendirip büyük bir istek ve gayretle çalışmayı sürdürdükleri belirtilmektedir (Duckworth vd., 2007).

Duckworth ve Nietzsche gibi düşünürler, bireylerin başarıya ulaşabilmeleri için benzer imkânlarla, zekâ seviyelerine ve fırsatlara sahip olmalarının yanı sıra mevcut kapasitelerini ortaya koyabilmelerini ve kendilerini maksimum düzeyde gösterebilmeleri için bir kişilik özelliği olarak (Duckworth, 2006; Duckworth vd., 2007) azim kavramının dikkate alınmasını sağlamışlardır.

Azim, psikolojide bir kavram olarak ilk kez Amerikalı psikolog ve filozof olan William James tarafından 1906 yılında kullanılmıştır. Bireylerin mevcut kapasitelerini maksimum düzeyde kullanmadıkları ve bu yüzden tam anlamıyla mevcut potansiyellerine ulaşamadıkları, aslında bireylerin çok daha ileriye gidebilecek potansiyelinin ve donanımının olduğu görüşünü savunan William James'e göre odaklanılması gereken iki problem vardır. Bu problemler insanların hangi yeteneklere sahip oldukları ve insanların mevcut yeteneklerini kullanmalarında neyin etkili olduğudur (Duckworth, 2006).

Azim kavramının ortaya koyulduğu tarihten itibaren merak edilen ve araştırılan bu iki soru neticesinde başarılı olabilmek için bireylerin yeteneklerinin ve çabalarının önemli olduğu üzerinde durulmaktadır. Öyle ki bireylerin başarıya ulaşabilmeleri için mevcut yeteneklerini

beceriye dönüştürmeleri ve bu becerilerini işlevsel ve amaca yönelik olarak kullanması gerektiği belirtilmektedir (Duckworth, 2016). Bir diğer ifadeyle bireylerin başarıya ulaşabilmeleri için en az iki kez çaba göstermeleri gerekmektedir.

Bireylerin herhangi bir çaba sarf etmeden mevcut yeteneğine güvenmesi ve belirli bir başarı elde edebileceğini düşünmesi hayal olarak görülmektedir. Mevcut potansiyelini beceriye dönüştürebilmesi ve bu beceriyi sürekli hale getirebilmesi ancak çaba ile mümkün olmaktadır. Bireylerin çaba göstermekten vazgeçmesi ve başarıya ulaşana dek becerilerini düzenli kullanmaması yapacakları işte bir sonuca ulaşamamalarına neden olmaktadır. Bu hususta bireylerin başarı sağlayabilmeleri için çaba göstererek öncelikle yeteneklerini beceriye dönüştürmeleri, ardından bu becerileri sürekli kullanabilme cesareti gösterebilmeleri gerekmektedir (Yoncalık, 2018).

Azim Kavramının Tanımı

Bireylerin mevcut potansiyellerini maksimuma çıkarmalarını sağlayan azim kavramı ile ilgili olarak ilgili alanyazında çok sayıda tanımlama yapılmıştır. İngilizce karşılığı “grit” olan azim kavramı TDK’ya (2012) göre herhangi bir iş ve eylemi gerçekleştirirken karşılaşılan engel ve zorluklarla başa çıkabilme kararlılığı olarak tanımlanmaktadır. Yurt dışında yapılan çalışmalarda azim kavramının yerine kullanılan grit, yurt içinde yapılan çalışmalarda kararlılık ve sebat kavramlarının da yerine kullanılmaktadır. Ancak bu çalışmada azim kavramını niteler şeklinde kullanılmaktadır. Aynı şekilde Türkçede de azim kelimesi kararlılık ve sebatla göre daha geniş ve daha kapsamlı bir ifade olarak yer aldığından kullanılmasının daha uygun olduğu düşünülmektedir (Ekinci, 2019).

İlk kez William James tarafından kullanılan ancak Duckworth (2006) tarafından kavramsallaştırılan azim kavramının bireylerin bir karakter özelliği olarak cesaretli olmalarını ve vazgeçmemelerini gerektiren bir yapı olduğu ifade edilmektedir (Peterson & Seligman, 2004).

Yapılan başka bir tanımlamada da azim kavramının bireylerin hareketlerini, gösterdikleri çabalarını, dayanıklılıklarını, dayanıklılık sürelerini ve yaşadıkları başarısızlıklar neticesinde yeniden dayanıklı kalabilmelerini etkileyen bir faktör olduğu belirtilmektedir (Markman vd., 2005).

Hoerr (2012) tarafından yapılan başka bir tanımlamada da azim kavramının bireylerin yaptıkları iş ve eylemlerdeki işlevlerini, tecrübelerini, dikkat, odaklanma ve kontrol etme becerilerini düzenleyen ve bu süreci takip etmesini sağlayan bir karakter özelliği olduğu belirtilmektedir. Öyle ki bireylerin azimleri, mevcut eylemleri başarısızlıkla sonuçlansa bile

sonrasında nasıl davranmasını gerektiği konusunda fikir vermektedir. Bir diğer ifadeyle azim bireylerde psikolojik sağlamlıklarının oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Bayraktutar'a (2012) göre azim, bireylerin karar verdikleri bir iş ve eylem sonrasında işin sürekliliğine ilişkin gösterilen kararlılık ve ciddiyet olarak tanımlanmaktadır. Buna göre bireylerin herhangi bir işe başlamadan önce işi bitirme konusunda gösterecekleri kararlılıkları azim olarak ifade edilirken işi bitirme konusunda yaşayabilecekleri kararsızlık veya zorluk da durgunluk olarak ifade edilmektedir.

Strayhorn (2013) tarafından yapılan başka bir tanımlamada da azim kavramının bireylerin tercih ettikleri bir iş ve faaliyet alanında gösterdikleri kararlılıklarını içeren bir karakter özelliği olduğu belirtilmektedir. Bu karakter özelliğinin sosyal ve duygusal bir temeli de bulunmaktadır. Öyle ki bireylerin yaşanabilecek bir başarısızlık durumunda yeniden ayağa kalkabilecek gücü kendisinde bulunmasını sağlayan azim, bireylerin sosyal anlamda kendilerini kabul etmesini ve kendisine inanması ve cesaretini kaybetmemesi açısından da ahlaki bir değer olarak görmesini sağlamaktadır.

Kelly vd. (2014) tarafından yapılan başka bir tanımlamada da azim kavramının bireylerin herhangi bir iş, eylem, ilgi veya hedefin uzun süreli ve arzulu bir şekilde bireyde var olması olduğu belirtilmektedir. Özellikle bireylerin hedeflerine ilişkin uzun süre dayanıklı olmasını ve epey bir süre ilgi duymasını, çaba göstermesini gerektirmektedir.

Bashant (2014) tarafından yapılan başka bir tanımlamada da azim kavramının bireylerin uzun süredir ulaşmak istedikleri bir hedefe yönelik olarak hissettikleri yoğun tutku ve arzu olduğu belirtilmektedir. Öyle ki bireylerin hedeflerine ilişkin gösterdikleri çabalarının, hedeflerine ulaşmak için harcadıkları zamanlarını ve cesaretlerinin tutkularının sürmesini sağladığından azim kavramın önemi vurgulanmaktadır.

Duckworth'a (2016) göre, azim bireylerin beğendikleri, istedikleri ve arzuladıkları herhangi bir şeye ulaşmak ve elde edebilmek için uzun bir süre kararlılık gösterip tutkulu ve inançlı bir şekilde çaba göstermeleri olarak tanımlanmaktadır.

Sturman ve Zappala-Piemme'ye (2017) göre ise azim, bireylerin uzun süreli hedefleri doğrultusunda karşılaşılabilecekleri problemlerle başa çıkabilme ve başarıya ulaşabilmek için çaba göstermekten vazgeçememe becerisi olarak tanımlanmaktadır.

Yurt içinde ve yurt dışında azim kavramı ile ilgili yapılan çalışmalarda azim kavramının çeşitli bakış açılarına göre tanımlandığı görülmektedir. Yapılan tanımlamalar genel olarak değerlendirildiğinde azim kavramının bireylerin hedefledikleri bir iş ve eylem doğrultusunda başarıya ulaşabilmek için uzun süreli bir kararlılık göstermelerini, karşılaşılabilecekleri

aksaklıklarla başa çıkabilmelerini ve vazgeçmemelerini içeren bir karakter özelliği olduğu gözlenmektedir.

Azim Kavramının Boyutları

Azim kavramı ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda azim kavramının bireylerin belirledikleri uzun vadeli hedeflerine ilişkin gösterdikleri sebat ve hedefe ulaşma konusundaki tutkularını içeren bir kişilik özelliği olarak kavramsallaştırıldığı görülmektedir (Duckworth vd., 2007). Bu hususta azim kavramını oluşturan sebat ve tutkunun iki önemli alt boyutu olduğu ortaya koyulmaktadır; sebat ve tutku (Duckworth, 2016). Kelime anlamları incelendiğinde sebat, belirlenen bir iş ve eylemi sonuna dek götürme kararlılığı ve cesareti olarak tanımlanırken tutku, bireylerin kontrol edemedikleri ve tüm yargıların üzerinde olan büyük bir coşku, istek ve eğilim olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2012). Buna göre azmi oluşturan bu iki alt boyut bireylerin uzun süreli hedeflerine yoğun bir tutkuyla bağlı olmalarından dolayı hedeflerine ulaşana dek vazgeçmeden çalışma kararlılığı göstermelerini sağlamaktadır. Duckworth’a (2016) göre bu durum azmin “*tutkulu bir sebat*” olduğu şeklinde ifade edilmektedir.

Azim kavramının alt boyutlarından olan sebat, bireylerin yaşayabilecekleri olumsuz durumlar ve aksaklıklar karşısında yeniden ayağa kalkabilme ve psikolojik sağlamlığını koruyabilme gücünü oluşturmaktadır (Schnitker, 2012). Bir diğer deyişle bireylerin zorlu yaşam olayları karşısında direnç kazanmasını sağlamaktadır. Bu hususta sebat, bireylerin belirledikleri hedeflerine doğru çaba gösterirken karşılaşılabilecekleri olumsuz durumlarla başa çıkabilme gücü elde etmesini sağlamaktadır (Kelly vd., 2014).

Azim kavramının diğer alt boyutu olan tutku ise çok uzun süre geçmesine rağmen belirlenen hedefe yönelik olarak adanmışlığın, coşkunun ve istekliliğin azalmamasını içeren bir karakter özelliğidir (Duckworth, 2016). Yaşanabilecek olumsuz durum ve aksaklıklara rağmen bireylerin hedeflerinden vazgeçmemesini sağlayan tutku, başarılı olmanın en önemli gereksinimidir (Frankl, 2019). Öyle ki bireylerin başarılı olabilmesi için yetenekli olması, çaba göstermesi ve başarılı olana dek bu çabasını sürdürmesi ile mümkün olmaktadır. Buna göre tutkulu olmak karşılaşılabilen zorlu yaşam olaylarına rağmen psikolojik sağlamlıkların korunarak yaşam içerisinde var olmayı ve belirlenen hedeften uzaklaşmadan yoğun bir şekilde çaba göstermeyi içermektedir (Csikszentmihalyi, 2018).

Duckworth vd. (2007) tarafından azmin kavramsallaştırılması çalışmasında azim kavramının çaba ve ilgi tutarlılığı boyutlarından da bahsedilmektedir. Çabanın, bireylerin belirledikleri hedefleri doğrultusunda ilerlerken karşılaşılabilecekleri zorlayıcı yaşam olayları ile

başı çıkabilmeleri olduğu görülürken ilgi tutarlılığının, belirlenen hedeflere uzun süreli bir tutku geliştirme olduğu görülmektedir (Duckworth & Quinn, 2009).

Azmin tüm boyutlarının iç içe olmasından dolayı ayrı olarak ele alınmasından ziyade birlikte ele alınması azmin öngörü gücünü arttırmaktadır (Duckworth vd. 2007). Buna rağmen çaba boyutunun başarıya ulaşmada ilgi tutarlılığından daha baskın bir özellik olduğu ifade edilmektedir (Kelly vd., 2014). Çaba ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda (Abuhassan & Bates, 2015; Bowman vd., 2015; Crede vd., 2017) süreklilik gösterilmesinin başarı için en önemli belirleyici olduğu ortaya koyulmuştur. Abuhassan ve Bates'e (2015) göre bireylerin başarılarına ilişkin uzun süreli bir öngöründe bulunabilmek için hedeflerine ilişkin gösterdikleri çabada ısrarlı olmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Crede ve diğerlerine (2017) göre de bireylerin başarılı olabilmeleri için ilk olarak hedeflerine ilişkin kararlı bir şekilde çaba göstermeleri gerektiği ifade edilmektedir. Bu hususta azmin alt boyutlarından olan çabanın başarıya ulaşmada yadsınamaz bir etkisi olduğu düşünülmektedir.

Azim kavramının diğer alt boyutu olan ilgi tutarlılığının ise bireylerin hedeflerine ilişkin uzun süreli bağlılık geliştirmeleri ve hedeflerine odaklanarak ondan vazgeçmemeleri olduğu belirtilmektedir (Duckworth & Quinn, 2009). Öyle ki ilgi tutarlılığının bireylerin hedeflerine ilişkin gösterdikleri çabanın yoğunluğundan ziyade hedeflerine ilişkin kararlılığı ve istikrarını yordadığı ortaya koyulmuştur (Kelly vd., 2014).

İlgili tutarlılığı ile ilgili yapılan araştırmalarda bireylerin ilgi tutarlılığı ile kariyer yaşantıları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve bireylerin ilgili tutarlılıkları yükseldikçe kariyerlerine ilişkin bağlılıklarının da arttığı görülmüştür (Duckworth & Quinn, 2009; Bowman vd., 2015). Bir diğer ifadeyle bireylerde ilgi tutarlılığının artması daha istikrarlı bir kariyer yaşantısı geçirmelerini sağlamaktadır. Buna göre ilgi tutarlılığı düşük olan bireylerin kariyer değişikliği yapma olasılıklarının daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Goodwin & Miller (2013) tarafından azim kavramının alt boyutları ile ilgili olan yapılan başka bir araştırmada da azim kavramını oluşturan dört özellik olduğu vurgulanmaktadır. Öyle ki bu özellikler amaca yönelik davranışlarda bulunma, motivasyon, öz denetim ve olumlu bakış açısıdır.

Azim Kavramının Kuramsal Temeli

Bireylerin hedefledikleri bir iş ve eylem doğrultusunda başarıya ulaşabilmek için uzun süreli bir kararlılık göstermeleri, karşılaşılabilecekleri aksaklıklarla başa çıkabilmeleri ve vazgeçmemeleri olarak ifade edilen azim kavramı pozitif psikolojinin en fazla ilgi duyduğu konulardan birisi olmaktadır. Bireylerin yalnızca olumsuz ve zayıf özelliklerine odaklanan

sorun odaklı yaklaşımlara tepki olarak oluşturulan pozitif psikoloji, bireylerin güçlü, olumlu ve yetenekli olduğu alanlara odaklanmaktadır (Teoman, 2015).

Bireylerin daha çok güçlü yönlerini öne çıkarmaya çalışan pozitif psikoloji yaklaşımı, bireylerin mevcut kapasitelerinin yükselmesine ve potansiyellerinin artmasına katkı sağlayacak bir bakış açısı getirmektedir (Kararımak & Siviş-Çetinkaya, 2016). Bu anlamda bireylerin stres, üzüntü, sağlık sorunları, yeni koşulları uyum sağlayamama gibi zorlayıcı yaşam olayları ile başa çıkabilmesini ve bireylerin psikolojik sağlamlıklarını koruyarak yaşam içerisinde var olmasını sağlayan azim kavramı da pozitif psikolojinin ilgilendiği konular arasında yer almaktadır (Pappano, 2013).

Bireylerin güçlü yönlerinin üzerinde durarak gelişebileceğini vurgulayan pozitif psikoloji yaklaşımına göre bireylerin başarılı olabilmeleri için dayanıklı olabilmelerini, mücadele edebilmelerini, sabırlı olabilmelerini ve azimli olabilmelerini kapsayan olumlu bir kişilik özelliğine sahip olmaları gerekmektedir. Bu olumlu özellikler arasında yaşam içerisinde başarılı olmalarını sağlayan en önemli özelliğin azim olduğu vurgulanmaktadır (Serin, 2021).

Bireylerin kapasitelerini geliştirmeye ve potansiyellerini ortaya koymaya çalışan pozitif psikoloji yaklaşımında bireylerin potansiyellerini ortaya koyarken bilişsel ve bilişsel olmayan becerilerden destek aldığı vurgulanmaktadır (Tuğrul ve Duran, 2003). Bireyler hesap yapma, harfleri tanıma, okuma, yazma, zekâ testlerinden yüksek puan alma gibi bilişsel becerilerden destek alırken bilişsel olmayan becerileri ile potansiyellerini ortaya koymakta ve sebat, merak, özgüven, öz kontrol, cesaret gibi becerilerden de destek almaktadırlar (Tough, 2012).

Bireyler hem bilişsel hem de bilişsel olmayan becerilerini geliştirebilmektedirler. Ancak bireylerin sabırlı, kararlı, motive ve azimli olması yaşam içerisinde daha fazla başarılı olmasını sağlamaktadır (Kashchenko vd., 2018). Bir diğer ifadeyle bireylerin bilişsel olmayan becerilerinin başarılı olmadaki rolü daha fazladır. Öyle ki bireylerin bilişsel anlamda yeterliği olmasına rağmen öz kontrol ve özgüven gibi bilişsel olmayan becerilerinden yoksun olması yaşam içerisinde başarısız olmasına neden olabilirken bilişsel anlamda yetersiz ancak özgüven, öz kontrol ve öz disiplin gibi bilişsel olmayan beceriler konusunda zengin olan bireylerin yaşam içerisinde başarılı olabildiği görülmektedir (Heckman ve Rubinstein, 2001). Yapılan başka bir araştırmada da düşük zekâ seviyesine sahip olan bireylerin yüksek zekâ seviyesine sahip olan bireylere göre daha başarılı olabilmemesinin düşük zekâ seviyesine sahip bireylerin azim, sebat ve öz disiplin becerilerinin daha yüksek olması ile açıklanabildiği görülmektedir (Goleman, 2018). Bu hususta bilişsel olmayan becerilerin bilişsel becerilere göre daha etkili sonuçlar ortaya koyduğu, bilişsel olmayan becerilerin bilişsel becerileri telafi eden bir rolü bulunduğu ve

bilişsel olmayan becerilerin başarıya ulaşılması konusunda önemli bir etki gücü olduğu düşünülmektedir.

Kişilik kuramları incelendiğinde de pozitif psikoloji yaklaşımında belirtilen bilişsel olmayan becerilerden azim kavramının, sorumluluk kişilik özelliği ile benzer yapıda oldukları vurgulanmaktadır (Muenks vd., 2017). Beş faktör kişilik kuramında belirtilen kişilik özelliklerinden olan sorumluluk, kelime anlamı olarak çalışkanlık, kendini disipline etme ve kusursuz olma olarak tanımlanmaktadır (John & Srivastava, 1999). Tanım olarak sorumluluk ile azim arasında farklılık olduğu görülse de esasen aralarında güçlü bir benzerlik olduğu ve başarıya ulaşabilmek için her iki kavramın da güç ve dayanıklılık gerektirdiği ifade edilmektedir (Duckworth vd., 2007; Duckworth & Quinn, 2009).

Azim Kavramını Etkileyen Faktörler

Bireylerin hedefledikleri bir iş ve eylem doğrultusunda başarıya ulaşabilmek için uzun süreli bir kararlılık göstermelerini, karşılaşılabilecekleri aksaklıklarla başa çıkabilmelerini ve vazgeçmemelerini içeren bir karakter özelliği olduğu ifade edilen azim kavramı bireysel ve sosyal pek çok faktörden etkilenmektedir. Öyle ki ilgili alanyazında yapılan araştırmalarda azmi eğitim sisteminin (Gulayev, 2015), yaşı (Duckworth vd., 2007), cinsiyetin (Eskreis-Winkler vd., 2014), algılanan sosyal desteğin (Clarck & Malecki, 2019) ve eğitim düzeyinin (Ponnoek vd., 2020) etkilediği görülmektedir.

Eğitim sistemi ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda öğrencilerin yetenekleri doğrultusunda değil de yerleştirme sınavında almış oldukları puanları doğrultusunda liselere yerleştirilmesinin sınavdan düşük puan alan öğrencilerin daha az yetenekli olduğunu düşünmesine neden olduğu görülmektedir. Bu durum da öğrencilerin azimlerini olumsuz etkilemektedir (Gulayev, 2015).

Yaş ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda azmin yaşla birlikte arttığı görülmektedir. Öyle ki bireylerin yaşlarının büyümesi tecrübelerinin de artmasını sağlamaktadır. Yaşamlarının olgunluk dönemindeki bireyler mevcut tecrübeleriyle daha kararlı ve dayanıklı olmaktadır. Bu da bireylerin azimlerini olumlu etkilemektedir (Duckworth vd., 2007).

Cinsiyet ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda kadın ve erkeklerde azmin farklılık gösterdiği ve cinsiyet değişkeninin bireylerin azimleri üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Öyle ki erkeklerin kadınlara göre azim düzeylerinin daha yüksek olduğu ve azimli erkeklerin evliliklerini sürdürme olasılıklarının kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Eskreis-Winkler vd., 2014).

Algılanan sosyal destek ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda bireylerin algıladıkları sosyal desteğin azim düzeyleri üzerinde etkili olduğu görölmektedir. Öğretmenleri tarafından desteklenen öğrencilerin desteklenmeyen öğrencilere göre daha azimli oldukları görölmektedir (Clarck & Malecki, 2019).

Eğitim düzeyi ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda bireylerin eğitim seviyesinin azim düzeyleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu görölmektedir. Eğitim seviyesi yüksek olan bireylerin azim düzeylerinin daha az eğitilmiş olan bireylere göre daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Ponnock vd., 2020). Bu durum bireylerin eğitim seviyesinin artmasının daha üst düzey eğitim alma konusunda azimli olacağı şeklinde yorumlanmaktadır.

Azmi etkileyen faktörlerin yanı sıra azmin çeşitli yöntemler ile geliştirildiği ve güçlendirildiği de görölmektedir. Yapılan araştırmalar doğrultusunda azim kavramının gelişmesine ilişkin çok sayıda yöntem olduğu anlaşılmaktadır (Polirstok, 2017; Hoerr, 2012; Ekinci, 2019; Duckworth, 2018).

Polirstok'un (2017) çalışmasında bireylerin azimlerini geliştirebilmek ve güçlendirebilmek için altı yöntem önerilmektedir. Bunlar; öğretici azim hikayelerinin anlatılması, literatürdeki örnek öğrencilerin gösterilmesi, zihniyetle ilgili seçim haritaları oluşturmak, bilgisayar programları ile öğrenme hızının artırılması, öz değerlendirmeye ilişkin farkındalık kazandırılması ve kendi kendine konuşmayı içeren sözel öz eğitimin sağlanmasıdır. Hoerr (2012) tarafından yapılan başka bir araştırmada da bireylerin azimlerini geliştirebilmek ve güçlendirebilmek için üç farklı yöntem olduğu belirtilmektedir. Bunlar öğrencilerin farklı öğrenme ortamlarındaki süreçlerinin incelenmesi, öğrencilerin öğrenmelerine yardımcı olabilecek karmaşık içeriklerin verilmesi ve öğrencilerden bir ürün ortaya koymalarının istenmesidir. Benzer şekilde Ekinci (2019) tarafından yapılan pozitif psikoloji programına ilişkin araştırmada ise bireylerin azimlerinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi için beş farklı yöntem olduğu belirtilmektedir. Bunlar övölmeye ilişkin dil seçimine odaklanma, bireylerin çevrelerinde kendilerine sebat edecek insanlar bulundurma, düşünce ve davranışlarda esnek düşünme modeli kullanma, amaca yönelik öncelikle kısa vadeli hedefler belirleme ve düşünme ve dua için zaman ayırmadır.

Duckworth (2018) tarafından yapılan başka bir araştırmada da bireylerin azimlerini geliştirebilmek ve güçlendirebilmek için azmin içten dışa ve dıştan içe doğru geliştirilmesinin dikkate alındığı belirtilmektedir. Öyle ki azmin içten dışa doğru geliştirilmesinde azim ile ilgili uygulanabilecek psikoeğitim programlarından bahsedilirken azmin dıştan içe doğru geliştirilmesinde dört kişilik özelliğinin geliştirilmesinden söz edilmektedir. Bu kişilik özelliklerinin de bireylerin tutkulu bir yaşam sürdürebilmek için ilgi alanlarını keşfetmeleri,

bireylerin bir eylemle ilgili olarak çok fazla zaman harcaması, emek vermesi ve uygulamada bulunması, bireylerin amaçlarının belirgin olmaları ve bireylerin amaçlarına ulaşabilmek için umutlu olmaları olduğu belirtilmektedir.

Azmin Eğitimdeki Yeri ve Akademik Başarıya Etkisi

Azim kavramının eğitim öğretimdeki yerinin doğru ve etkili bir şekilde anlaşılabilmesi için öncelikle öğrencilerin okula ilişkin olumlu bir tutum geliştirmeleri ve öğrenmeye yönelik istekli olmaları önem arz etmektedir. Öyle ki öğrencilerin azmi öğrenebilmeleri için olumsuz deneyim kazanmaları ve bazı hayal kırıklıklarına maruz kalmaları gerekmektedir. Böylece zorlayıcı yaşam olayları ile başa çıkabilme becerileri kazanacakları ifade edilmektedir (Hoerr, 2012).

Azim kavramı ile ilgili olarak öğrencilerin algıladıkları azmin azalmasında mevcut eğitim sisteminin ve okul yapısının da etkisi olduğu görülmektedir. Öyle ki öğrencilerin yetenekleri doğrultusunda değil de yerleştirme sınavında almış oldukları puanları doğrultusunda liselere yerleştirilmesinin sınavdan düşük puan alan öğrencilerin daha az yetenekli olduğunu düşünmesine neden olduğu görülmektedir. Bu durum da öğrencilerin azimlerini olumsuz etkilemektedir (Gulayev, 2015).

Öğrencilerin azimlerini olumlu olarak algılaması ve azimlerini geliştirilebilmeleri için öğretmenlere önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerin akademik başarı elde etmek için çalışmalarının yanı sıra öğrencilerin günlük hayatta da başarılı olabilmeleri için zorlayıcı yaşam olaylarına karşı hazırlamak için çalışmaları da gerekmektedir. Ancak bu şekilde öğrencilerin karşılaşabilecekleri zorluklar ve aksaklıklarla başa çıkabilme yollarının öğrenilebileceği vurgulanmaktadır (Aliyev, 2019). Öğrencilerin karşılaşabilecekleri olumsuz durumlar ve problemlerle nasıl başa çıkabileceklerine ilişkin beceri kazanmaları da problemlere ilişkin olumlu bir bakış açısına sahip olmalarını sağlamaktadır. Bu da öğrencilerin kendilerine ilişkin inançlarının ve güvenlerinin gelişmesine yol açmaktadır (Hoerr, 2012).

Öğrencilerinin olumsuz durumlarla başa çıkabilmeleri kararlılıklarını, hedeflerine ilişkin vazgeçmeden çaba göstermeleri ise sebatlarını geliştirmektedir. Okullarda öğrencilerin kararlılıklarının, sebatlarının ve azimlerinin geliştirilmesi ise öğrencilerin psikolojik dayanıklılık kaynaklarının bilinmesi, bilinçli bireyler olmaları ve gösterecekleri çabanın desteklenmesi ile mümkün olmaktadır (Gümüş, 2021). Ancak öğretmenler genellikle öğrencilere kazandırılması gereken kuram ve teori gibi bilişsel becerilerle ilgilenmektedirler. Öğrencilerin kişisel ve akademik anlamda gelişebilmeleri için yalnızca kuram ve teori gibi bilişsel beceriler kazandırılmasının yeterli olmadığı bilişsel olmayan becerilerin de öğrencilerin

kişisel ve akademik gelişimlerinde önemli bir etkisi olduğu öngörülmektedir. Hoerr (2012) tarafından yapılan araştırmada öğrencilere hem bilişsel hem de bilişsel olmayan becerilerin kazandırılabilmesi için altı yöntemin olduğu belirtilmektedir. Bu yöntemlerin eğitim faaliyetleri için gerekli olan ortamın sağlanması, eğitim faaliyeti içerisinde takdir edildiklerini hissetmeleri, azim kavramını ve önemini öğrenmeleri, yaşanabilecek aksaklıklar ve olumsuz durumlarla nasıl baş edebileceklerini öğrenerek psikolojik olarak sağlam bir şekilde çalışmaya devam edebilmeleri, öğrencilerin eğitim faaliyeti süresince iyi bir şekilde gözlemlenmeleri ve gerçek hayata azmi yansıtmaları olduğu belirtilmektedir.

Öğrencilerin en önemli bilişsel olmayan becerilerinden olan azimlerinin okula devamlılıklarının sağlanmasında da etkili olduğu görülmektedir. Öyle ki azim düzeyi yüksek olan öğrencilerin okulu bırakarak iş hayatına atılma durumlarına yönelik istekliliklerinin azim düzeyi düşük olan öğrencilere göre daha düşük olduğu anlaşıldığından okul devamlılıkları ve akademik başarıları üzerinde önemli bir rolü olduğu kabul edilmektedir (Gümü, 2021). Okula devam eden öğrencilerin azim düzeylerini arttırabilmek için öğrencilere uzun vadeli bir hedef belirlenmelidir. Belirlenen uzun vadeli hedefe ulaşabilmek için de öncelikle kısa vadeli hedefler belirlenmelidir. Bu hususta okulda okul psikolojik danışmanlarının öğrencilerin hedef belirleme çalışmaları konusunda yardımcı olmaları ve süreç hakkında rehberlik etmeleri azimli olmalarına katkı sağlamaktadır (Yoncalık, 2018).

Öğrencilerin akademik başarıları üzerinde de etkili olduğu öngörülen azim kavramının öğrencilerin sahip olması gereken bir karakter özelliği olduğu belirtilmektedir (Kwon, 2018). Öyle ki öğrencilerin uzun ve kısa vadeli hedeflerinin, kararlılıklarının ve hedeflerini gerçekleştirebilmek için gösterecekleri çabalarının belirleyicisi olan azim kavramının geleceğe yönelik daha iyimser ve umut dolu bakabilme, olumlu duygulanıma sahip olma ve akademik anlamda başarılı olma üzerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmektedir (Farroll, 2016). Bu hususta eğitimcilerin dikkat etmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Hoerr'e (2012) göre eğitimcilerin azim kavramını öğretebilmeleri için dikkat etmeleri gereken hususlar şunlardır:

- Etkili bir eğitim öğretim ortamı oluşturma
- Öğrencilerin beklentilerini belirleme ve takdir ihtiyaçlarını karşılama
- Azim kavramının öğretimini sağlama
- Karmaşık bilgilerin öğretilmesini sağlayarak öğrenmede güçlükler oluşturma
- Karşılaşılan aksaklıklar ve problem durumları ile nasıl başa çıkabileceklerine ilişkin tecrübelerini gözlemlemek
- Okulda gösterdikleri kararlılık ve sebat davranışlarını günlük yaşama yansıtmak ve günlük yaşamda da kullanmaktır.

Öğrencilere azim kavramı öğretilirken önem verilmesi gereken eğitim ortamının etkili bir şekilde oluşturulması öğrencilerin başarısız sonuçlara ulaşmaları veya hata yapmalarında dahi destekleneceklerini bilmelerini sağlamaktadır. Temelinde sevginin yattığı eğitim ortamlarında öğrencilerin başarısız sonuçlar almaları veya hata yapmaları değerlerinden bir şey kaybetmeyeceklerine ilişkin olumlu bir bakış açısı kazanmalarını sağlayacağından öğrencilerin azim düzeylerinin artmasına da yol açmaktadır (Hoerr, 2012). Öğrencilerin azim düzeylerinin arttırılabilmesi için öncelik azim kavramını anlamaları gerekmektedir. Bu hususta öğrencilere yaptıkları iş ve eylemlerde başarısız olsalar bile ilgi gördüklerinin hissettirilmesi ve başarılı olmalarına ilişkin bir beklentinin olduğu duygusu kazandırılmaktadır. Öğrencilerin başarıya ulaşabilmek için ilerleyişlerinin takdir edilmesi de bu duygunun gelişmesine katkı sağlamaktadır (Gulayev, 2015).

Öğrencilerin azim kavramını benimsemesi, içselleştirebilmesi ve tam olarak kavramın ne olduğunu keşfedebilmesi için öğretmenlerin ve idarecilerin azim kavramını eğitim kurumlarında sürekli olarak dile getirmeleri ve kullanmaları gerekmektedir. Öğrencilerin sınıf içerisindeki görev ve sorumluluklarını yerine getirirken azim kavramını sıklıkla kullanmaları da kavramın öğretildiği şeklinde yorumlanmaktadır (Aliyev, 2019).

Öğrencilere azim kavramının öğretilmesi sürecinde yaşanan belirsizlikler ve karmaşıklıklar hayal kırıklığı yaşanmasına neden olmaktadır. Öğretmenlerin öğrencilere verdikleri görev ve sorumluluklarının tam olarak açıklanmaması veya çok fazla alternatif bulundurması öğrencilerin çalışmaya başlamadan pes etmelerine yol açmaktadır. Bu hususta öğrencilere karşılaştıkları bir engel veya aksaklık hakkındaki duygu ve davranışlarının farkında olmalarının öğretilmesi psikolojik olarak toparlanmalarına da imkân sağlamaktadır (Hoerr, 2012).

Öğrencilerin karşılaştıkları bir problem durumu veya aksaklık karşısında gösterdikleri duygu ve davranışları ile olumsuz durum ile nasıl başa çıkabileceklerinin gözlemlenmesi ve takip edilmesi gerekmektedir. Bu noktada öğrenciler yollarına devam edebilmeleri için hedeflerine odaklanmaktadırlar. Öğrencilerin yaşadıkları başarısızlık neticesinde duygu ve davranışlarının farkında olmalarının sağlanması da azim düzeylerinin arttırılmasında rol oynamaktadır (Kaynak, 2019).

Öğrencilerin deneyimleri doğrultusunda neden vazgeçmemeleri gerektiğine ilişkin algıları da yansıtma faktörünün bir özelliğidir. Öyle ki öğrencilerin azimli oldukları durumlara ilişkin yaşadıkları başarısızlıklarda vazgeçmemelerine yardımcı olacak karakter özelliğinin ne olduğunu bilmesi ve mücadeleyi neden bırakmaması gerektiğini bilmesi günlük hayatta

karşılaşılabilecekleri problem durumları hakkında fikir sahibi olmasını sağlamaktadır (Hoerr, 2012). Bu durum da gelecekte kolaylık yaşayacağını düşündürmektedir.

Azimle İlgili Alanyazında Yapılan Araştırmalar

Azim kavramı ile ilgili olarak alanyazında çok sayıda araştırma bulgusuna rastlanmaktadır. Beck, Koons ve Milgrim (2000) tarafından yapılan lise öğrencilerinin akademik erteleme davranışlarının belirlenmesinde azmin etkisi çalışmasında akademik erteleme davranışı olan öğrencilerin azim düzeylerinin daha düşük olduğu görülmektedir. Aynı şekilde akademik erteleme davranışı düşük olan öğrencilerinin benlik saygılarının ve akademik başarılarının da yüksek olduğu görülmektedir.

Peterson vd. (2007) tarafından yapılan İsviçre’de yaşayan bireylerin yaşam doyumu ile ilgili güçlü yönlerinin incelenmesi çalışmasında bireylerin yaşam doyumları ile azim düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve bireylerin azim düzeyleri arttıkça yaşam doyumlarının da arttığı görülmektedir. Aynı çalışmada bireylerin yaşam doyumlarının belirlenmesinde en etkili olan karakter özelliklerinin de sevgi, keyif alma, merak, minnettarlık ve umut olduğu görülmektedir.

Maddi vd. (2012) tarafından yapılan askeri lise öğrencilerinin gösterdikleri performanslarında azim ve dayanıklılığın etkisinin incelenmesi çalışmasında hem azmin hem de dayanıklılığın askeri lise öğrencilerinin eğitsel performansları üzerinde olumlu ve yüksek bir etkisi olduğu görülmektedir. Özellikle birinci sınıfa devam eden öğrencilerin azim ve dayanıklılık düzeylerinin diğer sınıf düzeylerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Kleiman vd. (2015) tarafından yapılan üniversite öğrencilerinin zorlayıcı yaşam olayları ile azimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi çalışmasında azim düzeyleri ile zorlayıcı yaşam olaylarından etkilene düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve öğrencilerin azim düzeyleri yükseldikçe zorlayıcı yaşam olaylarından daha az etkilendikleri görülmektedir.

Bronkema vd. (2015) tarafından yapılan üniversite öğrencilerinin azim düzeylerinin belirlenmesi etkili olan faktörlerin incelenmesi çalışmasında da öğrencilerinin azim düzeylerinin belirlenmesinde akademik uyumlarının, okula ilişkin bağlılıklarının ve akademik başarılarının etkili olduğu görülmektedir.

Vela vd. (2015) tarafından yapılan Latin öğrencilerinin yaşam anlamı, umut ve aile özelliklerinin cesaret düzeylerine etkisinin incelenmesi çalışmasında umut, anlam arayışı ve azmin psikolojik sermaye üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu ve azim düzeyinin yükselmesinin psikolojik sermayeyi de olumlu olarak etkilediği görülmektedir. Benzer şekilde Luthans vd.

(2019) tarafından yapılan lise öğrencilerinin azim ve psikolojik sermaye arasındaki ilişkide akademik performansın arabuluculuk etkisinin incelenmesi çalışmasında azim ve psikolojik sermaye arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve akademik performansın da bu ilişkiyi güçlü bir şekilde yordadığı görülmektedir. Bir diğer ifadeyle öğrencilerin umutları, dayanıklılıkları, iyimserlikleri, yaptıkları iş ve eylemleri ile ilişkili olan akademik performansın azim ve psikolojik sermayeyi etkilediği görülmektedir.

Guerrero vd. (2016) tarafından yapılan ergenlerin riskli davranışlarının belirlenmesinde azmin koruyucu etkisinin incelenmesi çalışmasında azim düzeyi yüksek olan ergenlerin zararlı madde ve alkol kullanımlarının daha düşük olduğu ve yasal olmayan davranışlara daha az yönelikleri görülmektedir. Bir diğer ifadeyle azim düzeyi düşük olan ergenlerin riskli davranışlarda bulunma olasılıkları daha yüksektir.

Jiang vd. (2019) tarafından yapılan azim ve akademik başarı arasındaki ilişkinin incelenmesi çalışmasında azim ve akademik başarı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve bireylerin azim düzeylerinin artmasının akademik başarılarının da yükselmesini sağladığı görülmektedir.

Azim kavramı ile ilgili olarak yurt içinde de son yıllarda yapılan araştırmalar göze çarpmaktadır. Bunlardan Sarıçam vd. (2016) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin azim düzeyleri ile kararlılık düzeyleri arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu ve üniversite öğrencilerinin kararlılıklarının artması azim düzeylerinin de artmasını sağladığı görülmektedir. Boyacı ve Özhan (2018) tarafından yapılan üniversite öğrencilerinin depresyon, stres ve kaygı düzeyleri ile azim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi çalışmasında ise öğrencilerin azim düzeyleri ile depresyon, stres ve kaygı düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve azmin depresyon, stres ve kaygı düzeyleri üzerinde %19'luk bir etki gücüne sahip oldukları görülmektedir.

Yoncalık (2018) tarafından yapılan lise öğrencilerinin azim, yaşam doyumu ve umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi çalışmasında azim ve akademik başarı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu, azim ile yaşam doyumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve azim ile umutsuzluk düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Aynı şekilde azmin öğrencilerin yaşam doyumları üzerinde %41'lik bir etki gücüne sahip olduğu görülmektedir.

Ekinci (2019) tarafından yapılan lise öğrencilerine uygulanan azim psikoeğitim programının azim düzeylerine ve motivasyonel kararlılık düzeylerine etkisinin incelenmesi çalışmasında psikoeğitim programı uygulanan grubun azim ve motivasyonel kararlılık

düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bir diğer ifadeyle öğrencilerin azim ile ilgili eğitim alması azim düzeylerinin yükselmesini sağlamaktadır.

Yıldız (2019) tarafından yapılan lise öğrencilerinin azim, motivasyon, psikolojik dayanıklılık ve öz yeterlik düzeylerinin belirlenmesi çalışmasında öğrencilerin azim, psikolojik dayanıklılık, öz yeterlik ve motivasyonları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Öğrencilerin akademik öz yeterlik ve içsel motivasyon düzeylerinin artması azim düzeylerinin artmasını sağlamaktadır.

Sağkal vd. (2020) tarafından yapılan ergen örnekleminde Akademik Azim Ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışmasında ergenlerin akademik azim düzeyi ile ergenlik dönemleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu ve ilk ergenlik olan 11-14 yaşları arasındaki ergenlerin, orta ve ileri ergenlik 15-16 ve 17-18 yaşları arasındaki ergenlere göre akademik azim düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Gümüş (2021) tarafından yapılan lise öğrencilerinin covid-19 döneminde stresle başa çıkabilme düzeyleri ile azimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi çalışmasında lise öğrencilerinin stresle başa çıkabilme düzeyleri ile azimleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve stresle başa çıkabilen lise öğrencilerinin azim düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

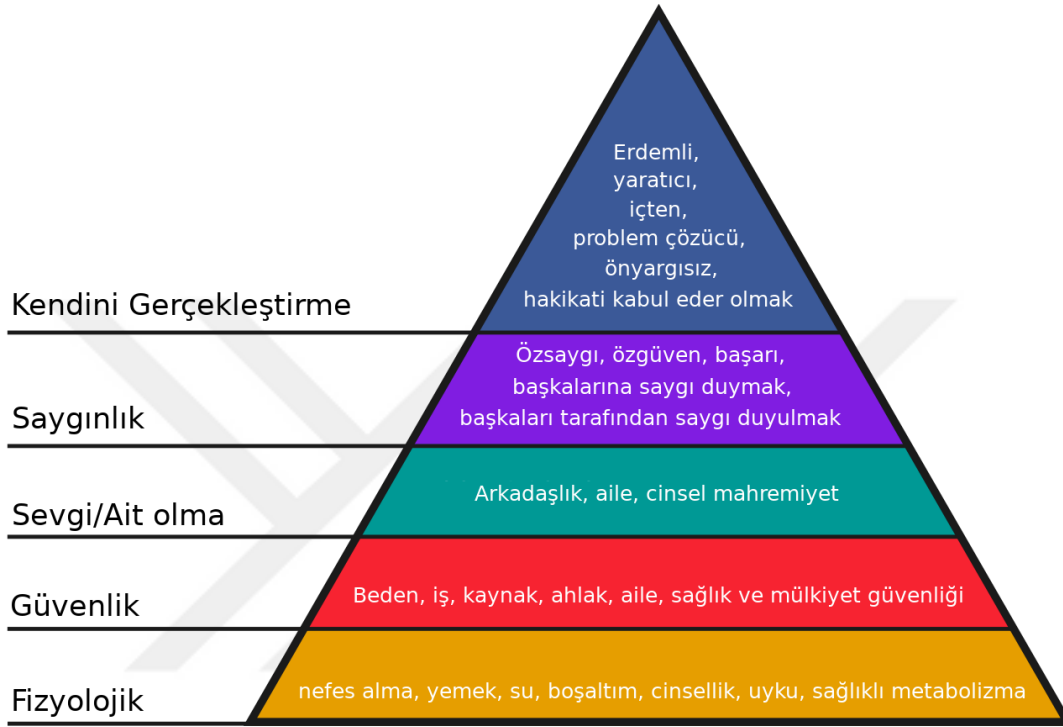
Azim ilgili olarak hem yurt içinde hem de yurt dışında yapılan çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde azim düzeyinin öğrencilerin akademik başarıları, öz yeterlikleri, mutlulukları, stres düzeyleri ve stresle başa çıkabilme düzeyleri, kaygı düzeyleri, motivasyonları, problemleri davranış ve alışkanlıklara bağlılık düzeyleri, benlik saygıları ve akademik erteleme davranışları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

Yaşam Amaçları

Bireyler hem fiziksel hem de psikolojik olarak yaşamlarının dengede kalmasını istemektedirler. Yaptıkları tüm iş ve eylemlerde de bu dengenin korunması hedeflenmektedir. Ancak bu dengenin herhangi bir ihtiyaçla birlikte bozulabildiği ve dengenin yeniden sağlanabilmesi için bireylerin ihtiyaç duydukları şeyin karşılanması gerekmektedir. Bireylerin karşılanması gereken ihtiyaçları ile ilgili alanyazında Maslow'un (1943) ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı temel oluşturmaktadır. Maslow (1943) tarafından oluşturulan ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramında bireylerin doğuşundan itibaren var olan ihtiyaçlarına ulaşmak ve ihtiyaçların karşılanmasına ilişkin motivasyonu sağlamak temel prensipler olarak belirlenmiştir. Öyle ki kurama göre bireyler ilk olarak öncelikli ihtiyacını karşılama arzusu hissetmektedirler. Sonrasında ilk görev olarak da hissettikleri ihtiyaçlarını karşılayabilmek için motivasyonlarını

sağlamaktadırlar. Böylece daha temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra diğer ihtiyaçlarına yönelmektedirler (Güzel & Barakazı, 2018). Piramit modeli ile oluşturulan bu kuramda bireylerin ihtiyaçları hiyerarşik olarak sıralanmaktadır. Şekil 1’de geliştirilen ihtiyaçlar hiyerarşisi modeline yer verilmiştir.

Şekil 1. Maslow’un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Piramidi

İhtiyaçlar hiyerarşisi kuramında bireylerin sahip oldukları beş temel ihtiyaç basamağı bulunmaktadır. En temel ihtiyaçların olduğu nefes alma, beslenme, uyuma vb. fizyolojik ihtiyaçlar ile başlayan bu basamaklar sırasıyla güvenlik, sevgi/ait olma, saygınlık ve kendini gerçekleştirme olarak devam etmektedir (Çetinkanat, 2000). Kuramın piramit modeli ile oluşturulması bir alt basamaktaki ihtiyacın karşılanmadan diğer basamağa geçiş yapılamayacağının vurgulanması içindir. Bu hususta bireylerin bir üst basamaktaki ihtiyaçlarına geçebilmeleri için her basamakta yapmaları gereken bir yaşam görevi olduğu ifade edilmektedir (Çiçek, 2019). Bir diğer ifadeyle işten çıkarılan bireylerin güvenlik ihtiyaçları daha fazla ön planda olacağından sevgi/ait olma veya saygınlık ihtiyaçlarına odaklanılamamaktadır. Bu doğrultuda bireylerin davranışlarını yöneten ve etkileyen en önemli faktörün ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Aynı şekilde bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda amaç belirledikleri ve bu amaçlarına ulaşabilmek için davranış ve eylemlerde bulundukları düşünülmektedir.

Tüm bireylerin sosyal anlamda var olabilmeleri için Maslow (1943) tarafından belirtilen ihtiyaçların yanı sıra ihtiyaç duydukları üç temel yaşam görevini gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Bu yaşam görevlerinin hayatta kalmak için çeşitli iş ve eylemlerde bulunmak, sosyal bir varlık olarak kabul edilmesini sağlayacak kariyer amaçları oluşturmak ve neslinin devamlılığını sağlayabilmek için ilişki amaçlarını karşılamak olduğu belirtilmektedir (Eryılmaz, 2012). Bireylerin karşılaştıkları sorunların bu yaşam görevlerinde belirtilen amaçların en azında birinin karşılanmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Öyle ki bireylerin karşılaştıkları sorunlara çözüm yolları oluşturmak zorundadır. Oluşturduğu çözüm yolu, takındıkları tavır ve tutumları bireylerin yaşamlarına ilişkin anlamlarını ortaya koymaktadır (Adler, 2014). Yaşam amaçları, bireylerin gelecekle ilgili düşünceleri hakkında bilgi vermesinin yanı sıra bireylerin yaşama ilişkin anlamlarını da içerisinde barındırmaktadır. Bir diğer ifadeyle bireylerin yaşam amaçlarının bilinmesi mevcut andaki ve gelecekteki davranış örüntüleri hakkında fikir vermektedir (Ingrid vd., 2009).

Demirel'e (2013) göre bireylerin yaşamları süresince ulaşmak istedikleri ve yaşamlarına bir bütünlük ve anlam katabilecek sonuç olarak tanımlanan yaşam amacı, bireylerin yaşamlarında yaşamaya değer görülen bir yönünün ve görevinin olduğunu ve bu doğrultuda hareket ettiğinde yaşamının anlamlı olabileceğini göstermektedir (Garcini vd., 2013).

Bireylerin yaşamlarına anlam katabilmelerinin belirledikleri yaşam amaçları ile ilişkili olduğunun anlaşılması ile birlikte kendileri ve insanlık için doğru ve etkili yaşam amaçları belirleyen bireylerin yaşamlarının daha anlamlı olabileceği düşünülmektedir.

Yaşam Amaçlarının Alt Boyutları

Deci ve Ryan (2000) tarafından geliştirilen öz belirleme kuramı bireylerin kişilik gelişimlerinde ve davranışlarının arkasında temel ihtiyaçları olan özerklik, yeterlik ve ilişkili olmanın yattığını belirten bir motivasyon ve kişilik kuramıdır. Yaşam amaçlarının da kaynağını öz belirleme kuramından aldığı varsayılmaktadır. Öyle ki Kasser ve Ryan (2001)'a göre bireylerin yaşam amaçları çeşitli içsel süreçler ve dışsal süreçlerden etkilenmektedir. Bu hususta da yaşam amaçları içsel ve dışsal yaşam amaçları olarak iki başlıkta değerlendirilmektedir.

İçsel yaşam amaçları, bireylerin temel ihtiyaçları olan özerklik, yeterlik ve ilişkili olmalarını destekledikleri için içsel olarak ifade edilmektedir. Dışsal amaçlar ise maddi başarı, ünlü olma ve fiziksel görünümün iyi olması gibi amaçları içerisinde barındırmaktadır. Bir diğer ifadeyle içsel amaçlar bireylerin doğuştan getirdiği psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan amaçlar

dışsal amaçlar ise doğrudan psikolojik ihtiyaçlarla ilişkili olmayan ancak bireyin çevresinden gelen maddi ve manevi ödül ve başarıları karşılayan amaçlardır (Sheldon & Kasser, 2008).

İçsel Yaşam Amaçları.

İçsel yaşam amaçları Kasser ve Ryan (2001)'a göre kendini kabul, bağlılık, topluma katkı ve fiziksel sağlık olarak ele alınmaktadır. Kendini kabul amacı, bireylerin özerklikleri, kişisel ve psikolojik gelişimlerini ve öz saygı kazanmalarını içeren amaçtır. Bireylerin mevcut yeteneklerini, becerilerini ve olumlu özelliklerini geliştirmelerini kapsayan bu amaç bireylerin gelişim çabası olarak da ifade edilmektedir. Kendini kabul amacını Rogers potansiyelini tam kullanma, Maslow ise kendini gerçekleştirme olarak belirtmektedir (Demirhan, 2018).

İçsel yaşam amaçlarından bir diğeri olan bağlılık amacı, bireylerin aileleri ve yakın çevreleri ile tatmin edici ilişkiler kurmasını kapsayan amaçtır. Bireylerin yaşamlarını ve gelişimlerini destekleyen olumlu ilişkiler kurmalarının ruh sağlığı üzerindeki olumlu etkileri olduğu görülmektedir (Demirhan, 2018). Özellikle nitelikli ve sağlıklı kurulan sosyal ilişkilerin bireylerin yaşam amacına ve yaşam kalitesini önemli katkıları olduğu görülmektedir (Cüceloğlu, 2019).

İçsel yaşam amaçlarından bir diğeri olan topluma katkı amacı, bireylerin sosyal sorumlulukları olarak kabul edilen yeni bir şey üretip dünyayı geliştirmeyi kapsayan amaçtır. Bireylerin temel ihtiyaçlarını karşıladıktan yaşadıkları topluma, çevreye ve kültüre destek olma ve geliştirmelerini içeren bu amaç bireylerin çevrelerinden saygı görme ve sosyal kabul duygularını yaşamaları için oldukça önemli görülmektedir (Demirhan, 2018).

İçsel yaşam amaçlarından bir diğeri olan fiziksel sağlık amacı ise bireylerin fiziksel ve ruhsal olarak iyi olmalarını kapsayan amaçtır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan fiziksel sağlık tanımına göre beden, ruhen ve sosyal yönden tam iyi olma, sağlıklı olma ve hastalık yaşamama olarak kabul edilen fiziksel sağlık amacı, bireylerin temiz olmaları, sağlıklı beslenmeleri, fiziksel aktivitelere katılmaları ve zararlı maddelerden uzak durmaları gibi temel davranışları gerçekleştirmelerini içermektedir (Aygün, 2014).

Dışsal Yaşam Amaçları.

Dışsal yaşam amaçları Kasser ve Ryan'a (2001) göre maddi başarı, fiziksel görünüm (çekicilik) ve ünlü olma olarak ele alınmaktadır. Maddi başarı amacı, bireylerin finansal anlamda varlıklı olmalarını ve yaptıkları işlerde finansal başarı sağlamalarını kapsayan amaçtır. Özellikle maddi başarı amacına odaklanan bireylerin yaptıkları işlerde dikkatli davranmaları ve kendi yeterliklerine dikkat etmeleri gerekmektedir (Demirhan, 2018).

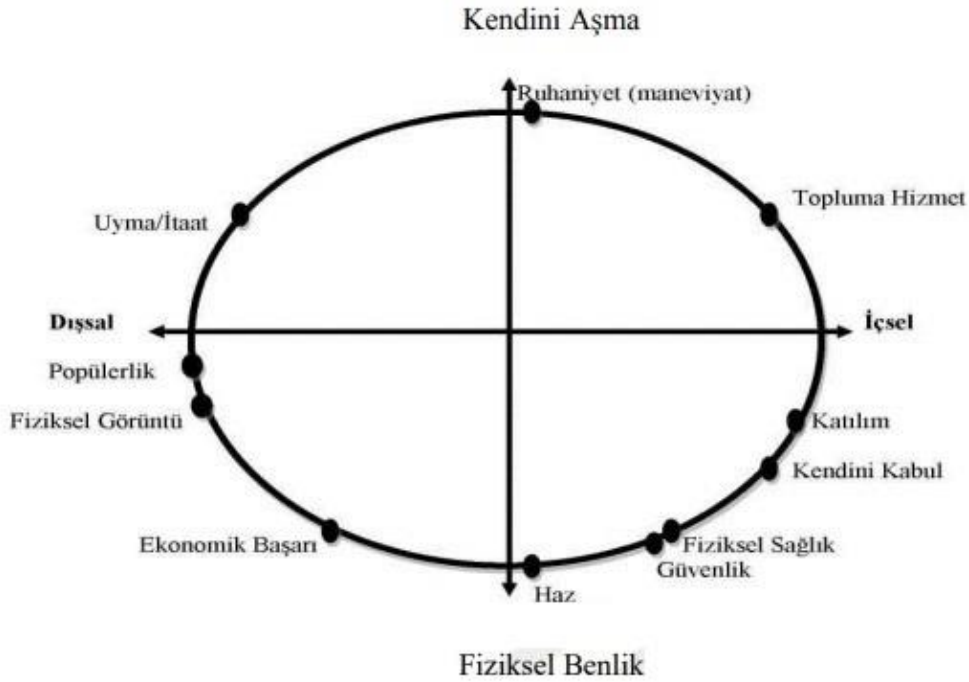
Dışsal yaşam amaçlarından finansal görünüm (çekicilik) amacı, bireylerin giydikleri kıyafetleriyle, modayı takip etmeleriyle, dış görünüşleriyle ve duruşlarıyla çekici olmalarını kapsayan amaçtır. Bu amaca saplantılı şekilde odaklanan bireylerde beden algısına yönelik bozukluklar görülebilmektedir. Amerikan Psikiyatri Birliğinin (APA) sınıflandırma sistemi olan Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabının 5. Baskısında (DSM-5) fiziksel görünüm amacına saplantılı şekilde odaklanan bireyler beden dismorfik bozukluk ismiyle sanrısız bozukluğun somatik versiyonu olarak tanımlanmaktadır (Ray, Demirkol ve Tamam, 2012). Bu hususta bireylerin fiziksel görünüşlerine aşırı şekilde önem vermeleri ve iyi görünebilmek için her türlü yola başvurabilecekleri düşünülmektedir (Aydiner, 2011).

Dışsal yaşam amaçlarından bir diğer olan ünlü olma amacı, bireylerin sosyal anlamda tanınma ve diğerleri tarafından hayran olunma isteklerini kapsayan amaçtır. Bireylerin statü sahibi olmalarını ve diğer bireyler tarafından ilgi görmelerini içeren bu amaç, saygınlık kazanılması temeline dayanmaktadır (Demirhan, 2018).

İlhan (2009) tarafından üniversite öğrencilerinin uzun dönem amaçlarının belirlenmesi amacıyla geliştirilen Yaşam Amaçları Ölçeği (YAÖ)'nde de içsel amaçları kişisel ilişki, topluma katkı, fiziksel sağlık, kişisel gelişim, anlamlı yaşam ve aileye katkı alt boyutları ve dışsal amaçları ise ünlü olma, imaj ve maddi başarı alt boyutları kapsamaktadır.

Yaşam amaçları ile ilgili en kapsamlı araştırma Grouzet vd. (2005) tarafından yapılmıştır. Yapılan araştırmada coğrafi, kültürel vb. pek çok farklılık barındıran 15 ülkeden veri toplanmış ve yaşam amaçların yapısı belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan bu çalışmada Kasser ve Ryan (2001) tarafından belirtilen içsel ve dışsal amaçların yanı sıra Kasser ve Ahuvia (2002) tarafından uyum, güvenlik, haz ve maneviyat yaşam amaçları da eklenerek toplamda 11 yaşam amacı dairesel model şeklinde belirlenmiştir. Şekil 2.'de Grouzet vd. (2005) tarafından yapılan dairesel model gösterilmektedir.

Şekil 2. Yaşam Amaçlarının Dairesel Gösterimi

Grouzet vd. (2005) tarafından yapılan bu modelde yalnızca içsel ve dışsal yaşam amaçların değil kendini aşma ve fiziksel benlik boyutları da ele alınmıştır. Yapılan bu araştırma evrensellik açısından olumlu kabul edilirken yalnızca ekonomik anlamda yaşam amaçlarının karşılaştırılmasını içerdiğinden olumsuz kabul edilmektedir.

Yaşam Amaçlarını Etkileyen Faktörler

Yaşam amaçları, bireylerin yaşamları süresince ulaşmak istedikleri ve yaşamlarına bir bütünlük ve anlam katabilecek sonuç olarak tanımlanmaktadır (Demirel, 2013). Yaşam amaçlarını etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Yaşam amaçlarının cinsiyete göre farklılık gösterebildiği ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre içsel ve dışsal yaşam amaçlarının daha yüksek olduğuna ilişkin çeşitli araştırmaların olduğu görülmektedir (İlhan, 2009; Aygün, 2014).

Yaşam amaçlarını etkileyen bir diğer faktörün yaş faktörü olduğu görülmektedir. Ak (2013) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan araştırmada özgeciliğin düzeylerinin belirlenmesinde yaşam amaçlarının etkisi incelenmiş ve çalışmada öğrencilerin yaşları ilerledikçe dışsal yaşam amaçlarına daha az önem verdikleri görülmüştür.

Yaşam amaçlarını etkileyen bir diğer faktör sosyoekonomik düzeydir. Aydın (2011) tarafından yapılan 526 üniversite öğrencisinin yaşam amaçları ile yaşam doyumları ve öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi çalışmasında sosyoekonomik düzeyi iyi olan öğrencilerin içsel amaçlara daha fazla önem verdikleri görülmektedir. Aynı şekilde Aslan (2014) tarafından yapılan 396 üniversite öğrencisinin yaşam amaçları ve yalnızlık düzeylerinin belirlenmesi çalışmasında da sosyoekonomik düzeyi iyi olan öğrencilerin fiziksel görünüm

yaşam amacına daha fazla önem verdikleri, sosyoekonomik düzeyi kötü olan öğrencilerin ise ünlü olma yaşam amacına daha fazla önem verdikleri görülmektedir. Aslan (2014) tarafından yapılan 396 üniversite öğrencisinin yaşam amaçları ve yalnızlık düzeylerinin belirlenmesi çalışmasında sosyoekonomik düzeyi iyi olan öğrencilerin fiziksel görünüm yaşam amacına daha fazla önem verdikleri, sosyoekonomik düzeyi kötü olan öğrencilerin ise ünlü olma yaşam amacına daha fazla önem verdikleri görülmektedir.

Yaşam Amaçlarının Başarıya Etkisi

Yaşam amaçları ve başarı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar mevcuttur. Yapılan araştırmalarda yaşam amacı belirleyen öğrencilerin akademik başarılarının ve okul yaşantılarının olumlu etkilendiği görülmektedir. Örneğin, Getir (2015) tarafından yapılan Ege Üniversitesinde eğitim gören 331 üniversite öğrencisinin mükemmeliyetçilik algısı, yaşam amacı ve psikolojik iyi oluş özelliklerinin akademik başarı üzerindeki etkisinin belirlenmesi çalışmasında öğrencilerin yaşam amaçları belirlemelerinin akademik başarılarını arttırdığı görülmektedir. Eryılmaz ve Aypay (2011) tarafından yapılan lise öğrenimine devam eden 218 öğrencinin ders motivasyonları ve yaşam amaçları arasındaki ilişkinin belirlenmesi çalışmasında da öğrencilerin kariyer ve beden amacı geliştirmelerinin derse katılımlarını, derse motive olmalarını ve akademik başarılarını olumlu etkilediği görülmektedir.

Aydiner (2011) ise üniversite öğrencisinin yaşam amaçları ile yaşam doyumları ve öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi çalışmasında öğrencilerin yaşam amaçları arttıkça akademik başarılarının da arttığını belirlemiştir. Pizzolato vd. (2011) tarafından yapılan 209 lise öğrencisinin yaşam amaçları ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi çalışmasında öğrencilerin akademik başarıları ile yaşam amaçları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve yaşam amaçları arttıkça akademik başarılarının da arttığı görülmektedir.

Ak (2013) tarafından yapılan üniversitede eğitim gören 450 öğrencinin özgecilik düzeylerinin belirlenmesinde yaşam amaçlarının etkisinin incelenmesi çalışmasında öğrencilerin yaşları ilerledikçe dışsal yaşam amaçlarını yönelik ilgilerinin azaldığı görülmektedir. Aygün (2014) tarafından yapılan, liselerde eğitim gören 12. sınıf öğrencilerinin yaşam amaçları ile gelecek kaygıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi çalışmasında ise öğrencilerin not ortalamalarına ilişkin algıları çok iyiye yaklaştıkça içsel ve dışsal yaşam amaçlarının da arttığı görülmektedir.

Monis (2021) tarafından yapılan 317 Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi öğrencisinin yaşam amaçları ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi çalışmasında üniversite öğrencilerinin algıladıkları akademik başarılarının yüksek olmasının içsel ve dışsal yaşam amaçlarını arttırdığı görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

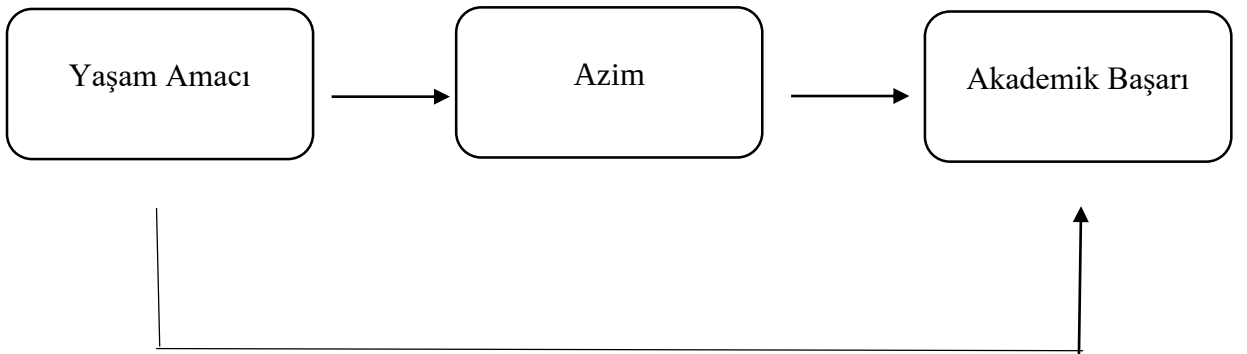
Yöntem

Bu bölümde lise öğrencilerinin azimleri ve yaşam amaçlarının akademik başarı ile ilişkilerini ve bazı betimsel özelliklerini incelemek amacıyla araştırmaya katılan lise öğrencilerinin kişisel özelliklerine, araştırmanın evreni ve örneklemine, araştırmanın modeline, araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarına, uygulama ve veri toplama sürecine ve elde edilen verilerin analizine yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma nicel bir çalışma olup, lise öğrencilerinin yaşam amaçlarının azimleri aracılığıyla akademik başarılarını nasıl etkilediği belirleyebilmek üzere temel aracılık modeli çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Temel aracılık modeli, bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni etkilemesi sürecinin açıklanabilmesi için bir yol analizi olarak tasarlanmaktadır (MacKinnon, Fairchild & Fritz, 2007). Bu doğrultuda tasarlanan araştırma modeli aşağıda verilmiştir.

Şekil 3. *Araştırma Modeli*

Şekil 3'te görüldüğü üzere lise öğrencilerinin yaşam amaçlarının akademik başarı üzerindeki etkisi azimleri aracılığıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Yaşam amaçlarının akademik başarıları üzerindeki etkisinin tamamı azimleri aracılığıyla gerçekleşiyor ise azimlerinin tam aracılık etkisinde, eğer bu etki sınırlı kalıyorsa yaşam amaçlarının akademik başarı üzerindeki kısmi aracılık etkisi olduğu belirtilmektedir.

Evren ve Örneklem

Lise öğrencilerinin azimleri ve yaşam amaçlarının akademik başarı üzerinde yordayıcı bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada 2021-2022 eğitim öğretim yılı güz döneminde Erzurum ilinin merkez ilçelerindeki liselerde eğitim gören lise öğrencileri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırma evreni yaklaşık olarak 22.000 kişiden oluşmaktadır.

Nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama (Survey) yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada evrenin çok geniş olmasından dolayı araştırma belirli bir örneklem ile yürütülmüştür. Araştırma evreninden örnekleme seçmek için uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme yöntemi seçkisiz olmayan bir araştırma yöntemidir. Kullanıcıların zaman, para ve iş gücü açısından yaşanan sınırlılıklardan dolayı araştırmada kullanılacak örneklemin ulaşılabilirliğe ve uygulama yapılabilirliğe göre kolay seçilmesine olanak sağlamaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2010). Bu çalışma Covid-19 Pandemisi sürecinde yürütüldüğü için verilerin toplanması yüz yüze yapılmamış, internet üzerinden Google Formlar kullanılarak çevrim içi olarak yürütülmüştür. Bu doğrultuda okullarla irtibata geçilerek öğrencilere araştırmanın tanıtılması ve katılımın teşvik edilmesi sağlanmıştır. Bu yolla okullardan 781 öğrenci gönüllü olarak ölçekleri doldurmuştur.

Evreni temsil edecek örneklem büyüklüğü Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004) tarafından belirlenen örneklem büyüklüğü hesaplamasına göre 378 kişi araştırma için yeterli sayı olarak belirlenmiştir. Bu araştırmaya katılan öğrenci sayısı 781 kişi olup belirlenen asgari sayının çok üstünde gerçekleşmiştir. Araştırmaya katılan taraftarların cinsiyet, okul, sınıf, akademik başarı, gelecek planı gibi kişisel özellikleri Tablo 1.'de belirtilmiştir.

Tablo 1.'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan lise öğrencilerinin 290 (%37.1)'inin erkek, 491(%62.9)'inin ise kız öğrenci olduğu tespit edilmiştir. Lise öğrencilerinin okul türleri incelendiğinde 411 (%52,6)'inin Anadolu lisesinde, 96 (%12.3)'sının mesleki ve teknik Anadolu lisesinde, 55 (%7)'inin çok programlı Anadolu lisesinde, 86 (%11)'sının fen lisesinde, 65 (%8.3)'inin sosyal bilimler lisesinde ve 68 (%8.7)'inin Anadolu imam hatip lisesinde eğitim gördükleri tespit edilmiştir. Lise öğrencilerin okullarının bulunduğu ilçeler incelendiğinde 402 (%51.5)'sinin Yakutiye, 76 (%9.7)'sının Aziziye ve 303 (38.8)'ünün Palandöken ilçesinde bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. Lise Öğrencilerinin Kişisel Özelliklerinin Dağılımı

Değişken		f	%
Cinsiyet	Erkek	290	37.1
	Kadın	491	62.9
Okul Türü	Anadolu Lisesi	411	52.6
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	96	12.3
	Çok Programlı Anadolu Lisesi	55	7.0
	Fen Lisesi	86	11.0
	Sosyal Bilimler Lisesi	65	8.3
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	68	8.7
İlçe	Yakutiye	402	51.5
	Aziziye	76	9.7
	Palandöken	303	38.8
Lise	3 Temmuz Anadolu İmam Hatip Lisesi	6	0.8
	Atatürk Anadolu Lisesi	23	2.9
	Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	13	1.7
	Erzurum Anadolu Lisesi	25	3.2
	Erzurum Aziziye Ilıca Çok Programlı A.L.	55	7.0
	Erzurum Lisesi	69	8.8
	Hamidiye Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	25	3.2
	Ilıca Borsa İstanbul Yavuz Sultan Selim Sosyal Bilimler Lisesi	21	2.7
	Nevzat Karadağ Anadolu Lisesi	28	3.6
	Palandöken Yıldızkent Hüseyin Avni Ulaş Anadolu Lisesi	73	9.3
	Prof. Dr. Necmeddin Erbakan Fen Lisesi	86	11.0
	Rabia Hatun Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	62	7.9
	Şükrüpaşa Anadolu Lisesi	94	12.0
	Yakutiye Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	5	0.6
	Palandöken Yıldızkent Borsa İstanbul Anadolu Lisesi	99	12.7
	Erzurum Türk Telekom Nurettin Topçu Sosyal Bilimler Lisesi	44	5.6
	Yıldızkent Nazif Bey Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	53	6.8
Sınıf Düzeyi	9. Sınıf	212	27.1
	10. Sınıf	234	30.0
	11. Sınıf	201	25.7
	12. Sınıf	134	17.2
Akademik Başarı	0-49	86	11.0
	50-69	148	19.0
	70-84	251	32.1
	85-100	296	37.9
Gelecek Planı	Okumayı düşünmüyorum ve hayata dair planım yok	11	1.4
	Okumayı düşünmüyorum ama başka planlarım var	27	3.5
	Okumayı düşünüyorum ama ne olacağıma karar vermedim	344	44.0
	Okuyup ne olacağıma karar verdim ve şu an hedeflerim için çalışıyorum	399	51.1

Örneklem grubunun sınıf düzeyleri incelendiğinde 212 (%27.1)'sinin 9. sınıfta, 234 (%30)'ünün 10. sınıfta, 201 (%25.7)'inin 11. sınıfta ve 134 (%17.2)'ünün 12. sınıfta olduğu tespit edilmiştir. Lise öğrencilerinin akademik başarıları incelendiğinde 86 (%11)'sının not

ortalamasının 0-49 arasında, 148 (%19)'inin not ortalamasının 50-69 arasında, 251 (%32.1)'inin not ortalamasının 70-84 arasında ve 296 (%37.6)'sının not ortalamasının 85-100 arasında olduğu tespit edilmiştir. Lise öğrencilerinin gelecek planları incelendiğinde 11 (%1.4)'inin okumayı düşünmediği ve hayata dair planı olmadığı, 27 (%3.5)'sinin okumayı düşünmediği ancak gelecek planları olduğu, 344 (%44)'ünün okumayı düşündüğü ancak ne olacağına henüz karar vermediği ve 399 (%51.1)'unun okuyup ne olacağına karar verdiği ve hedeflerine yönelik çalıştığı tespit edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış olarak hazırlanan kişisel bilgi formu, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin cinsiyetlerinin, okullarının, sınıf düzeylerinin, akademik başarılarının ve gelecek planlarının belirlenmesini amaçlamaktadır.

Kısa Azim Ölçeği

Duckworth ve Quinn (2009) tarafından geliştirilen ve Sarıçam, Çelik ve Oğuz (2016) tarafından Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması yapılan Kısa Azim Ölçeği (KAÖ), 5'li likert tipinde oluşturulmuştur. “1” hiç bana göre değil, “5” tam bana göre şeklinde puanlaması yapılan ölçekte yüksek puanların alınması yüksek azim düzeyinin olduğunu göstermektedir. Toplam 8 madde ve ilginin tutarlılığı ve gayrette ısrar olmak üzere 2 alt boyuttan oluşan ölçeğin 1, 3, 5, 6. maddeleri ise ters puanlanmaktadır.

Ölçeğin güvenirliği Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ise belirlenmiştir. Buna göre ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı ilginin tutarlılığı alt boyutunda ,80, gayrette ısrar alt boyutunda ,71 ve ölçeğin toplam puanında ,83 olarak hesaplanmıştır (Sarıçam vd., 2016). Bu çalışma kapsamında yapılan güvenirlik analizi sonuçları da Tablo 2.'de belirtilmektedir.

Tablo 2. *Kısa Azim Ölçeği Güvenirlik Analizi*

Ölçek/Alt Boyut	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
İlginin Tutarlılığı	.64	4
Gayrette Israr	.71	4
KAÖ Toplam	.65	8

Cronbach's Alpha Katsayısının değerlendirilmesinde kullanılan değerlendirme kriteri olarak $0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değil, $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirlikte, $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir, $0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir kriteri kullanılmaktadır. (Özdamar, 2004). Bu araştırma için Kısa Azim Ölçeğinin alt boyutları ve toplam puanı $0.60 \leq \alpha < 0.80$ aralığında bulunduğundan ölçeğin oldukça güvenilir olduğu anlaşılmaktadır.

Yaşam Amaçları Ölçeği

İlhan (2009) tarafından üniversite öğrencilerinin uzun dönem amaçlarının belirlenmesi amacıyla geliştirilen Yaşam Amaçları Ölçeği (YAÖ), 7'li likert tipinde oluşturulmuştur. "1" hiç önemli değil, "7" oldukça önemli şeklinde puanlaması yapılan ölçekte "7" en yüksek düzeydeki amacı ifade ederken "1" en düşük düzeydeki amacı ifade etmektedir. Toplam 47 madde ve kişisel ilişki, topluma katkı, fiziksel sağlık, kişisel gelişim, anlamlı yaşam, aileye katkı, ünlü olma, imaj, maddi başarı olmak üzere 9 alt boyut ve içsel amaç ve dışsal amaç olmak üzere 2 üst boyutu bulunan ölçeğin ters puanlanan bir maddesi bulunmamaktadır. İçsel amaçları kapsayan alt boyutlar kişisel ilişki, topluma katkı, fiziksel sağlık, kişisel gelişim, anlamlı yaşam ve aileye katkı alt boyutları iken dışsal amaçları kapsayan alt boyutlar ünlü olma, imaj ve maddi başarı alt boyutlarıdır. İçsel amaçların artması bireylerin yeterlik, özerklik ve ilişkililik gibi temel ihtiyaçların doyumuna ve öznel iyi oluşun artmasına yol açmaktayken dışsal amaçların artması temel ihtiyaçların doyumunun ve öznel iyi oluşun azalmasına neden olmaktadır.

Ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ise belirlenmiştir. Buna göre ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı içsel amaçlarda .85 dışsal amaçlarda .77 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin alt boyutları incelendiğinde ise aileye katkı .85 topluma katkı .86 kişilerarası ilişki .79 fiziksel sağlık .86 anlamlı yaşam .74 maddi başarı .90 ünlü olma .82 ve imaj .86 olarak hesaplanmıştır (İlhan, 2009). Bu çalışma kapsamında yapılan güvenilirlik analizi sonuçları da Tablo 3.'te belirtilmektedir.

Cronbach Alpha Katsayısının değerlendirilmesinde kullanılan değerlendirme kriteri olarak $0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değil, $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirlikte, $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir, $0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir kriteri kullanılmaktadır. (Özdamar, 2004). Yaşam Amaçları Ölçeğinin içsel ve dışsal amaçlar üst faktörleri ve diğer alt faktörleri bu araştırma için $0.80 \leq \alpha < 1.00$ aralığında olduğu tespit edildiğinde ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 3. Yaşam Amaçları Ölçeği Güvenirlilik Analizi

Ölçek/Alt Boyut	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
İçsel Amaçlar	.94	32
Kişisel İlişki	.83	6
Topluma Katkı	.84	7
Fiziksel Sağlık	.84	4
Kişisel Gelişim	.85	6
Aileye Katkı	.91	6
Anlamlı Yaşam	.71	3
Dışsal Amaçlar	.90	15
Maddi Başarı	.87	6
İmaj	.83	5
Ünlü Olma	.81	4

Süreç/Uygulama

Çalışmalara başlanması ve sağlıklı biçimde yürütülmesi için Erzurum İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli araştırma izinleri alınmıştır. 2021-2022 eğitim öğretim yılı güz döneminde Erzurum ilinin merkez ilçelerinde eğitim gören 781 lise öğrencisinden çevrim içi yolla ölçekler ulaştırılmış ve veri toplanmıştır. Birinci bölümde 5 maddeden oluşan Kişisel Bilgi Formu, ikinci bölümde 8 maddeden oluşan Kısa Azim Ölçeği ve üçüncü bölümde 47 maddeden oluşan Yaşam Amaçları Ölçeği bulunmaktadır.

Ölçekler gönüllülük esası dikkate alınarak uygulanmıştır. Erzurum ili merkez ilçelerindeki liselerin okul müdürleri ile görüşülerek Google Formlar üzerinden oluşturulan online anket öğrencilere ulaştırılmış ve çalışmaya katılmaları teşvik edilmiştir. Uygulamaya katılan 800 öğrenciden 19'unun verilerin eksik veya hatalı girildiği anlaşıldığından araştırmaya dahil edilmemiştir. Geri kalan 781 anket verileri SPSS 23.0 programı ile analiz edilmiştir.

Verilerin Analizi

Lise öğrencilerinden Kişisel Bilgi Formu, Kısa Azim Ölçeği ve Yaşam Amaçları Ölçeği ile toplanan verilerin üzerinde SPSS 23.0 programı ile istatistiksel analizler uygulanmıştır. Toplanan veriler üzerinde analizlere geçilmeden önce belirlenen sınırlar içinde olup olmadıkları, istatistiksel analizlerde kullanılamayacak kadar eksik veya hatalar barındırıp barındırmadıkları Keşfedici Veri Analizi (Exploratory Data Analysis) ile kontrol edilmiştir. Sonrasında lise öğrencilerinin azimleri ve yaşam amaçlarının akademik başarı üzerinde yordayıcı bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla hangi istatistiksel tekniklerin kullanılacağına karar verebilmek için ölçek puanlarının normallik dağılımlarına ve çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Tablo 4.'te ölçek puanlarının çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir.

Tablo 4. Ölçeklerin Normallik Dağılımlarına İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Testleri

Ölçek	Ort.	S.S.	Çarpıklık Katsayısı	Çarpıklık Hata K.	Basıklık Katsayısı	Basıklık Hata K.
İçsel Amaçlar	185.39	1.11	-1.41	.08	1.69	.17
Dışsal Amaçlar	80.88	.61	-.84	.08	.53	.17
Kısa Azim Ölçeği Toplam	25.71	.16	-.42	.08	.91	.17
İlginin Tutarlılığı	11.05	.12	.16	.08	-.44	.17
Gayrette Israr	14.66	.12	-.60	.08	.07	.17

Tablo 4'te Yaşam Amaçları Ölçeği, Kısa Azim Ölçeği ve alt boyutları ile toplanan verilerin normallik dağılımlarını araştırmak üzere çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Büyüköztürk'e (2012) göre dağılımın normal dağılım olabilmesi için çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 aralığında olmalıdır. Yapılan analiz sonucunda içsel amaçlar (çarpıklık: -1.41; basıklık: 1.69), dışsal amaçlar (çarpıklık: -.84; basıklık: .53), kısa azim ölçeği toplam (çarpıklık: -.42; basıklık: .91), ilginin tutarlılığı (çarpıklık: .16; basıklık: -.44) ve gayrette ısrar (çarpıklık: -.60; basıklık: .07) çarpıklık ve basıklık değerlerinin tamamının -2 ile +2 arasında olduğu belirlenmiştir. Yine verilerin normallğine ilişkin histogram eğrileri ve Q-Q grafikleri incelenmiştir. Grafikler ve elde edilen çarpıklık ve basıklık değerleri iki ölçek ve alt boyutları için normallğin sağlandığı değerlendirilmiştir.

Bu doğrultuda normallik dağılımına uygun olarak aşağıdaki analizler yapılmıştır:

- Lise öğrencilerinin azimleri ve yaşam amaçları arasındaki ilişkinin belirlenebilmesi amacıyla Pearson korelasyon testi uygulanmıştır.
- Lise öğrencilerinin azimleri ve yaşam amaçlarının akademik başarı üzerinde yordayıcı bir etkisinin olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.
- Lise öğrencilerinin yaşam amaçlarının azimleri aracılığıyla akademik başarılarını nasıl etkilediği belirleyebilmek amacıyla Baron ve Kenny (1986)'ın 3 adımlı yöntemi kullanılmıştır.
- Lise öğrencilerinin azimleri ve yaşam amaçları ile demografik özellikleri arasındaki farklılaşmayı belirleyebilmek amacıyla iki bağımsız grup ortalamaları arasındaki niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında t-testi, ikiden fazla bağımsız grup ortalamaları arasındaki niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında Tek yönlü (One way) ANOVA testi kullanılmıştır. ANOVA testi sonrasında farklılıkları

belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analizi olarak dağılımın homojenliğine göre Tukey ve Tamhane's testleri kullanılmıştır.

- Yapılan tüm istatistiksel hesaplamalarda temel anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Bu bölümde ölçeklerden elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgulara ve bulgulara yönelik açıklamalara yer verilmiştir.

Ölçeklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistik

Bu bölümde tarama formunda yer alan 8 maddeden oluşan Kısa Azim Ölçeği ile 47 maddeden oluşan Yaşam Amaçları Ölçeğinin maddelerine verilmiş olan yanıtlara ilişkin tanımlayıcı bulgular sunulmuştur.

Tablo 5. Ölçekler ile İlgili Betimleyici İstatistikler

Ölçek	Ort.	S.S	Min	Max
Kısa Azim Ölçeği Toplam	25.71	4.63	8.00	40.00
İçsel Amaçlar	185.39	31.26	35.00	224.00
Dışsal Amaçlar	80.88	17.20	20.00	105.00

Tablo 5’te görüldüğü üzere lise öğrencilerinin Kısa Azim Ölçeği toplam puanı incelendiğinde minimum 8 maksimum 40 puan aldıkları ve ortalamalarının 25.71 standart sapmalarının 4.63 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5’te görüldüğü üzere lise öğrencilerinin Yaşam Amaçları Ölçeği alt boyutlarından olan İçsel Amaçlar alt boyutu incelendiğinde minimum 35 maksimum 224 puan aldıkları ve ortalamalarının 185.39 standart sapmalarının 31.26 olduğu belirlenmiştir. Lise öğrencilerinin Yaşam Amaçları Ölçeği alt boyutlarından olan Dışsal Amaçlar alt boyutu incelendiğinde minimum 20 maksimum 105 puan aldıkları ve ortalamalarının 80.88 standart sapmalarının 17.20 olduğu belirlenmiştir.

Yapılan madde analizinde lise öğrencilerine uygulanan Kısa Azim Ölçeğinde en yüksek ortalama sahip olan maddelerin “Başladığım işi her ne olursa olsun bitiririm.” ($\bar{x}$ = 3.81) ve “Gayretli/hamarat biriyim.” ($\bar{x}$ = 3.81) olduğu, en düşük ortalama sahip olan maddenin ise “Kendime sık sık hedef belirlerim fakat daha sonra farklı bir hedefin peşinden koşmayı tercih ederim.” ($\bar{x}$ = 2.64) olduğu belirlenmiştir. Yine lise öğrencilerine uygulanan Yaşam Amaçları

Ölçeğinde en yüksek ortalamaya sahip olan maddenin “Kendine güvenen biri olmak” ($\bar{x}= 6.36$) olduğu, en düşük ortalamaya sahip olan maddenin ise “Ünlü olmak” ($\bar{x}= 3.98$) olduğu belirlenmiştir.

Alt Problemlere İlişkin Bulgular

Azım ve Yaşam Amaçlarının Cinsiyete Göre Farkına İlişkin Bulgular

Tablo 6’da görüldüğü üzere lise öğrencilerinin kısa azım ölçeği toplam puanı ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır ($p=.01<.05$). Yapılan analiz doğrultusunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre toplam azım düzeylerinin daha yüksek olduğu ifade edilebilir. Aynı şekilde lise öğrencilerinin yaşam amaçları ölçeği alt boyutlarından olan içsel amaçlar alt boyutu ile öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır ($p=.01<.05$). Yapılan analiz doğrultusunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre içsel amaçlar düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak Lise öğrencilerinin yaşam amaçları ölçeği alt boyutlarından olan dışsal amaçlar alt boyutu ile öğrencilerin cinsiyetleri arasında ise anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır ($p>.05$).

Tablo 6. *Lise Öğrencilerinde Azım ve Yaşam Amaçlarının Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular*

	Değişken (Cinsiyet)	n	$\bar{X}$	SS	p
Kısa Azım Ölçeği Toplam	Erkek	290	25.18	5.21	.01*
	Kadın	491	26.03	4.21	
İçsel Amaçlar	Erkek	290	181.69	34.73	.01*
	Kadın	491	187.57	28.84	
Dışsal Amaçlar	Erkek	290	79.44	18.66	.07
	Kadın	491	81.73	16.23	

Not: * $p<.05$;

Azım ve Yaşam Amaçlarının Okul Türlerine Göre Farkına İlişkin Bulgular

Lise öğrencilerinin yaşam amaçları ve azım düzeylerinin okul türlerine göre farkına ilişkin bulgular Tablo 7.’de verilmiştir. Tablodan görüldüğü üzere lise öğrencilerinin kısa azım ölçeği toplam puanı ile okul türleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ($F(5-780)=1.30$, $p>.05$) anlaşılmaktadır. Aynı şekilde lise öğrencilerinin yaşam doyumları ölçeği alt boyutlarından olan içsel amaçlar alt boyutu ($F(5-780)=.90$, $p>.05$) ile okul türleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, lise öğrencilerinin yaşam doyumları ölçeği alt boyutlarından

olan dışsal amaçlar alt boyutu ($F(5-780)=.50, p>.05$) ile okul türleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 7. *Lise Öğrencilerinde Azim ve Yaşam Amaçları ile Okul Türleri Arasındaki Farklılaşmaya İlişkin Bulgular*

Ölçek	Değişken (Okul Türü)	n	$\bar{X}$	SS	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
AÖ	A. Anadolu Lisesi	11	5.57	4.69	Gruplar Arası	140.11	5	28.02	1.30	.25	Yok
	B. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	96	25.50	4.67							
	C. Çok Programlı Anadolu Lisesi	55	26.76	4.11	Gruplar İçi	16587.47	775	21.40			
	D. Fen Lisesi	86	25.84	3.62							
	E. Sosyal Bilimler Lisesi	65	26.52	4.16	Toplam	16727.59	780				
	F. Anadolu İmam Hatip Lisesi	68	25.13	5.91							
İA	A. Anadolu Lisesi	411	185.51	33.08	Gruplar Arası	1514.53	5	302.90	.30	.90	Yok
	B. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	96	183.71	29.45							
	C. Çok Programlı Anadolu Lisesi	55	187.92	30.81	Gruplar İçi	761087.57	775	982.04			
	D. Fen Lisesi	86	185.58	25.41							
	E. Sosyal Bilimler Lisesi	65	182.44	32.05	Toplam	762602.10	780				
	F. Anadolu İmam Hatip Lisesi	68	187.55	29.39							
DA	Anadolu Lisesi	411	81.12	17.85	Gruplar Arası	751.01	5	150.20	.50	.77	Yok
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	96	81.02	17.26							
	Çok Programlı Anadolu Lisesi	55	82.00	17.30	Gruplar İçi	230121.84	775	296.93			
	Fen Lisesi	86	78.26	15.29							
	Sosyal Bilimler Lisesi	65	81.89	17.03	Toplam	230872.85	780				
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	68	80.70	15.72							

Not: KT=kareler Toplamı; sd=serbestlik derecesi; KO=kareler Ortalaması; KAÖ=Kısa Azim Ölçeği; İA=İçsel Amaçlar; DA=Dışsal Amaçlar

Azim ve Yaşam Amaçlarının Sınıf Düzeyine Göre Farkına İlişkin Bulgular

Azim ve yaşam amaçlarının sınıf düzeyine göre farkına ilişkin bulgular Tablo 8.'da verilmiştir.

Tablo 8. *Lise Öğrencilerinde Azim ve Yaşam Amaçları ile Sınıf Düzeyleri Arasındaki Farklılaşmaya İlişkin Bulgular*

Ölçek	Değişken (Sınıf Düzeyi)	n	$\bar{X}$	SS	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Farklılık
AÖ	9	12	25.88	4.34	Gruplar						
	10	234	25.84	5.05	Arası	82.56	3	27.52			
	11	201	25.17	4.62	Gruplar İçi	16645.02	777	21.42	1.28	.27	Yok
	12	134	26.04	4.28	Toplam	16727.59	780				
İA	9	212	192.15	27.56	Gruplar						
	10	234	181.85	34.26	Arası	17389.02	3	5796.34			A>B
	11	201	180.88	31.27	Gruplar İçi	745213.07	777	959.09	6.04	.01*	A>C
	12	134	187.63	29.49	Toplam	762602.10	780				
DA	9	212	82.69	16.12	Gruplar						
	10	234	81.04	17.86	Arası	1402.88	3	467.62			
	11	201	80.22	16.94	Gruplar İçi	229469.97	777	295.32	1.58	.19	Yok
	12	134	78.73	17.94	Toplam	230872.85	780				

Not: * $p<.05$; KT=Kareler Toplamı; KO=Kareler Ortalaması; KAÖ=Kısa Azim Ölçeği; İA=İçsel Amaçlar; DA=Dışsal Amaçlar

Tablodan görüldüğü üzere lise öğrencilerinin kısa azim ölçeği toplam puanı ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ($F(3-780)=1.28, p>.05$) anlaşılmaktadır. Aynı şekilde lise öğrencilerinin yaşam doyumları ölçeği alt boyutlarından olan dışsal amaçlar alt boyutu ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ($F(3-780)=1.58, p>.05$) anlaşılmaktadır. Ancak lise öğrencilerinin yaşam doyumları ölçeği alt boyutlarından olan içsel amaçlar alt boyutu ($F(3-780)=6.04, p<.05$) ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında bulunduğunu tespit etmek üzere Levene homojenlik testi uygulanmıştır. Levene Testi sonucunda, içsel amaçlar alt boyutu için varyanslar homojen olduğundan (Levene=2.80 $p=.03$) Tamhane's post-hoc testi yapılmıştır. Gerçekleştirilen post-hoc testi neticesinde 9. sınıf öğrencilerinin içsel amaçlarının 10. ve 11. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Azim ve Yaşam Amaçlarının Öğrencilerin Gelecek Beklentilerine Göre Farkına İlişkin Bulgular

Azim ve yaşam amaçlarının öğrencilerin gelecek beklentilerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. *Lise Öğrencilerinde Azim ve Yaşam Amaçları ile Gelecek Planları Arasındaki Farklılaşmaya İlişkin Bulgular*

Ölçek	Gelecek Planı	n	$\bar{X}$	SS	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Farklılık
AÖ	A	27	22.40	6.26	Gruplar Arası	320.67	3	106.89	5.06	.01*	C>A D>A
	B	11	24.72	4.54							
	C	344	25.84	4.51	Gruplar İçi	16406.91	777	21.11			
	D	399	25.86	4.53	Toplam	16727.59	780				
İA	A	27	170.70	34.19	Gruplar Arası	45167.74	3	15055.91	16.30	.01*	D>A D>C
	B	11	153.72	54.64							
	C	344	179.83	32.96	Gruplar İçi	717434.36	777	923.33			
	D	399	192.05	26.73	Toplam	762602.10	780				
DA	A	27	71.55	22.46	Gruplar Arası	6488.97	3	2162.99	7.49	.06	Yok
	B	11	63.45	29.19							
	C	344	80.57	16.94	Gruplar İçi	224383.88	777	288.78			
	D	399	82.26	16.18	Toplam	230872.85	780				

Not: * $p<.05$; KT=kareler toplamı; KO=Kareler Ortalaması; KAÖ=Kısa Azim Ölçeği; İA=İçsel Amaçlar; DA=Dışsal Amaçlar

A: Okumayı düşünmüyorum ama planım var, B: Okumayı düşünmüyorum hiç planım yok, C: Okumayı düşünüyorum ama ne olacağımı bilmiyorum, D: Okuyup ne olacağıma karar verdim ve çalışıyorum

Tablodan görüldüğü üzere lise öğrencilerinin yaşam amaçları ölçeği alt boyutlarından olan içsel amaçlar alt boyutu ile gelecek planları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ($F(3-780)=16.30$, $p<.05$) anlaşılmaktadır. Anlamlı farklılıkların nereden kaynaklandığını tespit etmek üzere Levene homojenlik testi uygulanmıştır. Levene Testi sonucunda, içsel amaçlar alt boyutu için varyanslar heterojen olduğundan (Levene=8.03 $p=.01$) Tamhane's post-hoc testi yapılmıştır. Gerçekleştirilen post-hoc testi neticesinde okuyup ne olacağına karar veren ve bu hedefi doğrultusunda çalışan lise öğrencilerinin içsel amaçlarının okumayı düşünmeyen ama planları olan ve okumayı düşünen ama ne olacağını bilmeyen lise öğrencilerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan lise öğrencilerinin yaşam amaçları ölçeği alt boyutlarından olan dışsal amaçlar alt boyutu ile gelecek planları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ($F(3-780)=7.49$, $p>.05$) anlaşılmaktadır.

Azım ve Yaşam Amaçlarının Akademik Başarı ile İlişkisine Dair Bulgular

Bu bölümde azim ve yaşam amaçlarının akademik başarı ile olan ilişkilerini incelemek için korelasyon analizi yapılmış ve bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Lise Öğrencilerinde Azim, Yaşam Amaçları ve Akademik Başarıları Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Bulguları

		AB	KAÖ	İA	DA
AB	r	1			
	p				
KAÖ	r	.103**	1		
	p	.004			
İA	r	.119**	.343**	1	
	p	.001	.000		
DA	r	.119**	.271**	.621**	1
	p	.001	.000	.000	

Not: * $p < .05$; ** $p < .001$; r =korelasyon katsayısı; p =anlamlılık değeri; AB=akademik başarı; KAÖ=kısa azim ölçeği; İA=içsel amaçlar; DA=dışsal amaçlar

Tablo 10’da görüldüğü üzere lise öğrencilerinin akademik başarıları ile azimleri ($r=.10$ $p<.05$) ve yaşam amaçları alt boyutları olan içsel amaçlar ($r=.11$ $p<.05$), dışsal amaçlar ($r=.11$ $p<.05$) arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Aynı şekilde lise öğrencilerinin azimleri ile yaşam amaçları alt boyutları olan içsel amaçlar ($r=.34$ $p<.05$) ve dışsal amaçlar ($r=.27$ $p<.05$) alt boyutları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Azim ve Yaşam Amaçlarının Akademik Başarıyı Yordamasına İlişkin Bulgular

Bu bölümde azim ve yaşam amaçlarının akademik başarı üzerinde yordayıcı bir etkiye sahip olup olmadığını belirlemek için gerçekleştirilmiş olan çoklu doğrusal regresyon analizi bulgularına yer verilmiştir.

Çoklu regresyon analizini yapmadan önce çoklu regresyon analizinin varsayımları test edilmiştir. İlk test edilen varsayım normalliktir. Normallikle ilgili bilgiler sayfa 26 ve 27’de verilmiştir. Bu analizler sonucu verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir.

Regresyon analizinin bir diğer varsayımı değişkenler arasında çoklu doğrusallığın bulunmamasıdır (Kline. 2011). Bu varsayım değişkenler arasındaki korelasyon değerleri dikkate alınarak test edilmektedir ve değişkenler arasındaki korelasyon değerleri. 90’dan düşük olmalıdır (Kline. 2011). Tablo 12.’de yer alan korelasyon testi sonuçları göz önüne alındığında tüm değişkenlerin korelasyon değerlerinin. 90’dan düşük olduğu görülmektedir. Bu da çoklu doğrusallık bulunmaması şartının sağlandığını göstermektedir. Sonuç olarak bu araştırmanın veri seti çoklu regresyon analizinin varsayımlarını sağlamaktadır ve çoklu regresyon analizi bu araştırmanın veri seti üzerinde yapılabileceği anlaşılmaktadır.

Azim ve yaşam amaçlarının akademik başarıyı ne kadar yordadığını test edebilmek için bir standart çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Çoklu regresyon analizi kapsamında

oluşturulan modelde bağımlı değişken akademik başarı iken bağımsız değişkenler azim toplam puanı ve içsel ve dışsal amaçlardır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 14.'te verilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre, azim ve yaşam amaçlarından oluşturulan çoklu regresyon modeli akademik başarı değişkeninin varyansının %18'ini açıklamaktadır ($F(3-780) = 5.64$, $p < .05$). Model içerisinde azim toplam puanı ($\beta = .06$ $p < .05$) anlamlı düzeyde akademik başarıyı yordarken, içsel amaçlar ($\beta = .05$ $p > .05$) ve dışsal amaçlar ($\beta = .06$ $p > .05$) akademik başarı değişkenini tek başlarına yordamamaktadır.

Tablo 11. Azim ve Yaşam Amaçlarının Akademik Başarıyı Yordamasına İlişkin Analiz Sonuçları

	R^2	β	p
	.18		
Azim Toplam Puanı		.06	.04
İçsel Amaçlar		.05	.25
Dışsal Amaçlar		.06	.13

Notlar: R^2 = belirlilik katsayısı; β = standardize edilmiş regresyon kat sayısı; p = anlamlılık değeri

Azmin Yaşam Amaçları ve Akademik Başarı Arasında Aracılık Etkisine İlişkin Bulgular

Bu bölümde azmin, yaşam amaçları ve akademik başarı arasında bir aracı değişken olup olmadığını belirlemek üzere gerçekleştirilmiş olan üç adımlı regresyon analizi bulgularına yer verilmiştir.

Tablo 12. Yaşam Amacı ile Akademik Başarı Arasında Azmin Aracı Etkisine İlişkin Bulgular

Adımlar		β	t	p
1. Adım				
Yaşam Amacı ➡ Akademik Başarı	İçsel Amaçlar	.07	1.59	.01
	Dışsal Amaçlar	.07	1.64	.01
R^2/F		.15/(2-780)=6.90, $p=.01 < .05$		
2. Adım				
Azim ➡ Akademik Başarı		.10	2.90	.01
R^2/F		.09/(1-780)=8.42, $p=.01 < .05$		
3. Adım				
	İçsel Amaçlar	.05	1.14	.25
Yaşam Amacı ➡ Akademik Başarı	Dışsal Amaçlar	.06	1.50	.13
Azim	Azim	.06	1.75	.04
R^2/F		.18(3-780) = 5.64, $p=.01 < .05$		
4. Adım				
Yaşam Amacı ➡ Azim	İçsel Amaçlar	.01	6.66	.01
	Dışsal Amaçlar	.01	2.18	.02
R^2/F		.12/(2-780)=54.69, $p=.01 < .05$		

Lise öğrencilerinin yaşam amaçlarının azimleri aracılığıyla akademik başarılarını nasıl etkilediği belirleyebilmek amacıyla Baron ve Kenny (1986)'in 3 adımlı yöntemi kullanılmıştır. Tablo 12'de görüldüğü üzere yaşam amaçlarının akademik başarı üzerindeki etkisinde azmin aracılık etkisiyle ilgili şartlar üç adımda incelenmiştir.

Birinci adımda bağımsız değişken olan yaşam amaçları ile bağımlı değişken olan akademik başarı arasında anlamlı bir etkinin olup olmadığı belirlenmiştir. Buna göre yaşam amaçlarının akademik başarı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu anlaşılmıştır (içsel amaçlar $p=.01<.05$; dışsal amaçlar $p=.01<.05$). Bu hususta aracılık analizindeki birinci şartın sağlandığı belirtilmektedir.

İkinci adımda aracı değişken olan azim ile bağımlı değişken olan akademik başarı üzerinde arasında anlamlı bir etkinin olup olmadığı belirlenmiştir. Buna göre azmin de akademik başarı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu anlaşılmıştır ($p=.01<.05$). Bu hususta aracılık analizindeki ikinci şartın da sağlandığı belirtilmektedir.

Üçüncü adımda ise bağımsız değişken olan yaşam amaçları ile aracı değişken olan azim birlikte modele dahil edilerek bağımlı değişken olan akademik başarı üzerinde anlamlı bir etkinin olup olmadığı belirlenmiştir. Bu aşamadan sonra birinci adımdaki anlamlı etkinin anlamsız olması (tam aracı etki) veya etki düzeyinin zayıflaması (kısmi aracı etki) aracı etkinin varlığı noktasında bize ipucu verecektir. Üçüncü adım incelendiğinde bağımsız değişken olan yaşam amaçlarının bağımlı değişken olan akademik başarı üzerindeki etkisi anlamsızlaşmıştır. Aracı değişken modele eklendikten sonra bağımsız değişkenin anlamsızlaşması azim aracı değişkenin tam aracılık etkisi gösterdiğini göstermiştir. Dördüncü adımda ise bağımsız değişken olan yaşam amaçlarının aracı değişken olan azim üzerindeki etkisi belirlenmiştir. Buna göre yaşam amaçlarının azimleri üzerinde de anlamlı bir etkisi olduğundan azim değişkeninin modelde tam aracılık etkisi gösterdiği anlaşılmıştır (içsel amaçlar $p=.01<.05$; dışsal amaçlar $p=.02<.05$).

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde lise öğrencilerinin azimleri ve yaşam amaçlarının akademik başarı üzerinde yordayıcı bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmadan elde edilen bulguların tartışılması ve ilgili alanyazın ile karşılaştırılarak tartışması yapılmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Yapılan çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar şunlardır:

- Kız öğrencilerin genel azim düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksektir.
- Kız öğrencilerin içsel yaşam amaçları erkek öğrencilere göre daha yüksektir.
- Cinsiyet değişkeni ile dışsal yaşam amaçları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.
- Lise öğrencilerin eğitim gördükleri lise türü ile azimleri ve yaşam amaçları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.
- Sınıf düzeyi değişkeni ile öğrencilerin genel azim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.
- 9. sınıf öğrencilerinin içsel yaşam amaçları 10. ve 11. sınıf öğrencilerine göre daha yüksektir.
- Sınıf düzeyi değişkeni ile öğrencilerin dışsal yaşam amaçları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.
- Lise eğitimi sonrası hedefi olan veya olmayan ancak öğrenimine devam etmeyi düşünen öğrencilerin genel azim düzeyleri öğrenimine devam etmeyi düşünmeyen ancak başka planı olan öğrencilere göre daha yüksektir.
- Lise eğitimi sonrası okuyup ne olacağına karar veren ve hedefine yönelik çalışan öğrencilerin içsel yaşam amaçları öğrenimine devam etmeyi düşünen ancak ne olacağına karar vermeyen ve öğrenimine devam etmeyi düşünmeyen ancak planı olan öğrencilere göre daha yüksektir.
- Gelecek planı değişkeni ile dışsal yaşam amaçları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.
- Lise öğrencilerinin akademik başarıları ile genel azim düzeyleri ve içsel ve dışsal yaşam amaçları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki

bulunmaktadır.

- Lise öğrencilerinin içsel ve dışsal yaşam amaçları ile genel azim düzeyleri arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
- Lise öğrencilerinin akademik başarılarının üzerinde yaşam amaçları ve genel azim düzeylerinin birlikte %18'lik bir etki gücü bulunmaktadır.
- Lise öğrencilerinin yaşam amaçlarının akademik başarıları üzerindeki etkisinde azmin tam aracılık etkisi bulunmaktadır.

Bu sonuçlar alanyazına dayalı olarak aşağıda tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

Lise öğrencilerinin azimleri ile cinsiyetleri arasındaki ilişki incelendiğinde öğrencilerin toplam azim puanları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analiz doğrultusunda kız öğrencilerin azim düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. İlgili alanyazında da benzer araştırma bulgularına rastlanmaktadır. Christensen ve Knezek (2014) tarafından yapılan lise öğrencilerinin öğrenme motivasyonlarının belirlenmesinde azimlerinin etkisinin belirlenmesi çalışmasında 152 lise öğrencisine uygulanan azim ölçeğinden elde edilen bulgular doğrultusunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre azim düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Farroll (2016) tarafından yapılan atletizm sporu ile ilgilenen lise öğrencilerinin azimleri doğrultusunda elde ettikleri başarılarının incelenmesi çalışmasında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre azim düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Aynı şekilde Sağkal, Soylu, Pamukçu ve Özdemir (2020) tarafından yapılan akademik azim ölçeğinin Türkçe geçerlik güvenirlik çalışmasında öğrencilerin genel azim düzeylerinin cinsiyet değişkenlerine göre farklılaştığı ve kız öğrencilerin genel azim düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre azim düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum aile yapıları, ailenin ekonomik ve eğitim durumları, yaşadıkları bölgenin kültürleri düşünüldüğünde kız öğrencilerin daha fazla engele maruz kalmalarından dolayı daha fazla azimli olmaları şeklinde yorumlanabilir. Cinsiyetler arasındaki toplumsal eşitsizliğin özellikle ataerkil yapıda yetişen bireyler üzerinde etkili olduğundan kız çocuklarının eğitime katılma düzeylerinin daha düşük olduğu ve eğitime başlayan kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha başarılı oldukları görülmektedir (Adıgüzel, 2013). Araştırma bulgusunun ilgili alanyazın ile benzerlik gösterdiği görüldüğünden araştırma bulgusunun ilgili alanyazın tarafından desteklendiği düşünülmektedir.

Lise öğrencilerinin yaşam amaçları ile cinsiyet arasındaki ilişki incelendiğinde yaşam amaçları alt boyutlarından olan içsel amaçlar ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olduğu

ancak yaşam amaçları alt boyutlarından olan dışsal amaçlar ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır. Yapılan analiz doğrultusunda kız öğrencilerin içsel amaçlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. İlhan ve Özbay (2010) tarafından yapılan üniversite öğrencilerinin yaşam amaçlarının ve psikolojik ihtiyaç doyumlarının öznel iyi oluş düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi çalışmasında kız öğrencilerin içsel amaçlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Aynı şekilde Aydın (2011) tarafından yapılan üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları ile yaşam doyumları ve öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi çalışmasında da öğrencilere Yaşam Amaçları Ölçeği uygulanmış ve elde edilen bulguların kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre içsel amaçlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Çelik (2016) tarafından yapılan üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları ve yaşamda anlam arayışları arasındaki ilişkinin belirlenmesi çalışmasında da kız öğrencilerin içsel amaçların erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde kız öğrencilerin kişisel yeterliklerini, aile ve toplumsal sorumluluklarını, kişisel gelişimlerini, yaşam anlamlarını ve fiziksel sağlıklarını oluşturan içsel amaçlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum kız öğrencilerin kendilerini geliştirmeye ve diğer yeterlik alanlarını güçlendirmeye daha fazla önem verdikleri şeklinde yorumlanabilir. Kızların bu durumu onların toplumda yer edinmek, kendilerini topluma kabul ettirebilmek ve toplumda başarıları ile ön plana çıkmak çabalarıyla ilişkili olabilir. Araştırma bulgularının da ilgili alanyazın ile benzerlik göstermesinden dolayı araştırma bulgusunun ilgili alanyazın tarafından desteklendiği düşünülmektedir.

Lise öğrencilerinin okul türleri ile azimleri ve yaşam amaçları arasındaki ilişkiye dair bulgular incelendiğinde bu değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır. Bir diğer ifadeyle Anadolu Lisesi, Anadolu imam hatip lisesi, mesleki ve teknik Anadolu lisesi, çok programlı Anadolu lisesi, fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin azimleri ve yaşam amaçları benzerlik göstermektedir. Sezer ve Turğut (2019) tarafından yapılan Van ili merkez ilçelerinde eğitim gören 603 lise öğrencisinin yaşam amaçları, yaşam doyumları ve şükran düzeylerinin belirlenmesi çalışmasında ise fen lisesi öğrencilerinin yaşam amaçlarının ve azimlerinin Anadolu imam hatip lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Asioğulları (2020) tarafından yapılan Muğla ili Bodrum ilçesinde eğitim gören 850 lise öğrencisinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve yaşam amaçlarını sorgulama davranışları arasındaki ilişkinin belirlenmesi çalışmasında da Anadolu lisesi öğrencilerinin yaşam amaçlarının meslek lisesi ve imam hatip lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde fen lisesi ve Anadolu lisesine devam eden öğrencilerin yaşam amaçları ve azimlerinin diğer lise türlerine devam eden öğrencilere

göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle gelecek beklentisi olan öğrencilerin iyi ve nitelikli liselerde eğitim alabilmek için çalıştıklarından azimlerinin ve yaşam amaçlarının da yüksek olması beklenmektedir. Yine bu araştırmanın Covid-19 Pandemisi süreci içerisinde yapıldığı, bu süreçte bir buçuk yıl boyunca öğrencilerin eğitimlerine büyük çoğunlukla uzaktan devam ettiği de dikkate alınırsa öğrencilerin yaşam amaçlarının bu süreçten etkilenmiş olabileceği de düşünülebilir. Peş peşe gelen kapanmalar ve uzayan sosyal izolasyon öğrencilerin gelecek beklentilerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Lise öğrencilerinin azimleri ile sınıf düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde öğrencilerin sınıf düzeyi ile toplam azim puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır. Bir diğer ifadeyle 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin azim düzeyleri benzerlik göstermektedir. Demirçelik, Karacabey ve Cenar (2017) tarafından yapılan Bilim ve Sanat Merkezine devam eden özel yetenekli 135 ortaokul öğrencisinin liderlik becerilerinin incelenmesi çalışmasında da öğrencilerin azim düzeylerinin sınıf düzeylerine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Çinibulak (2018) tarafından yapılan Bursa’da bir mesleki ve teknik Anadolu lisesinde eğitim gören 600 öğrencinin, sınıf düzeyleri ile motivasyonel kararlılık bir diğer adıyla azimleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde genel azim düzeyinin sınıf kademesine göre farklılaşmadığı anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda araştırma bulgusunun da ilgili alanyazın tarafından desteklendiği düşünülmektedir.

Lise öğrencilerinin yaşam amaçları ile sınıf düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde öğrencilerin yaşam amaçları alt boyutlarından olan içsel amaçları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan analiz doğrultusunda 9. Sınıfa devam eden öğrencilerin içsel amaçlarının 10. ve 11. Sınıfa devam eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Ancak yaşam amaçları alt boyutlarından olan dışsal amaçları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır. Bu hususta 9. sınıf öğrencilerinin kişisel gelişime, toplumsal sorumluluğa, aileye katkıya, sosyal ilişkilere ve fiziksel sağlığa maddi başarı kazanma, ünlü olma ve imaj sahibi olmaya göre daha fazla önem verdikleri düşünülebilir. Ak (2013) tarafından yapılan üniversite öğrencilerinin özgecilik düzeylerinin belirlenmesinde yaşam amaçlarının etkisinin incelenmesi çalışmasında da birinci sınıfa devam öğrencilerin içsel amaçlarının dördüncü sınıfa devam öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Arıkan, Zorbaz ve Koç (2019) tarafından yapılan Türkiye’nin çeşitli üniversitelerinde eğitim gören 446 öğrencinin yaşam amaçlarının belirlenmesi çalışmasında da sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin içsel amaçlara yönelik ilgisinin azaldığı görülmektedir. Öyle ki üniversite birinci sınıfa devam öğrencilerin yaşamlarını daha anlamlı

sürmek, kişisel gelişim sağlamak daha ön plandayken dördüncü sınıfa devam eden öğrencilerin para kazanmak, toplumun gelişmesine katkı sağlamak daha ön planda olduğu değerlendirilebilir. Bu bulgular değerlendirildiğinde öğrencilerin sınıf düzeylerinin artması içsel amaçlara yönelik bakış açılarının azalmasına yol açtığı düşünülmektedir. Bu hususta araştırma bulgusunun da ilgili alanyazın ile paralellik gösterdiği gözlenmektedir.

Lise öğrencilerinin gelecek planları ile azim düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde öğrencilerin gelecek planları ile toplam azim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan analiz doğrultusunda liseden sonra öğrenimine devam etmeyi düşünmeyen ancak gelecek ile ilgili planları olan öğrencilerin azim düzeylerinin liseden sonra öğrenimine devam etmeyi düşünen ancak karar verememiş olan öğrencilerden ve liseden sonra okumak istediği bölüme karar vermiş öğrencilerden daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Bir diğer ifadeyle gelecek ile ilgili eğitsel bir planı/hedefi olan ve üniversite eğitimi almak isteyen öğrenciler üniversite eğitimi almak istemeyen ancak başka planı olan öğrencilere göre daha azimlidir. Öğrencilerin gelecek ile ilgili beklentisi ve umudunun olması azim düzeylerini arttırmaktadır. Özellikle gelecek beklentisi olan, gelecekle ilgili umudu olan öğrencilerde depresyon, anksiyete, intihar düşüncesi ve olumsuz yaşantılar gibi değişkenlerin görülme sıklığını daha düşük olduğu görülmektedir (Blalock, Young ve Kleiman, 2015; Özhan ve Boyacı, 2018). Aynı şekilde gelecekle ilgili beklentisi ve umudu olan öğrencilerin daha mutlu ve olumlu duygu ve düşüncelere sahip öğrenciler oldukları görülmektedir (Çelik ve Sarıçam, 2018; Yoncalık, 2018; Ekinci ve Hamarta, 2020). Bu doğrultuda araştırma bulgusunun da ilgili alanyazın ile benzerlik gösterdiği düşünülmektedir.

Lise öğrencilerinin gelecek planları ile yaşam amacı düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde yaşam amaçları alt boyutlarından olan içsel amaçlar ile öğrencilerin gelecek planları arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan analiz doğrultusunda okuyup gelecekte ne olmak istediğine karar veren ve şu an hedefine yönelik çalışan öğrencilerin içsel amaçlarının öğrenimine devam etmek istemeyen öğrencilere göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bir diğer deyişle gelecekte planı olsun veya olmasın öğrenimine devam etmek istemeyen öğrenciler eğitsel bir hedefi olan ve bu hedefine yönelik olarak çalışan öğrencilere göre kendilerini geliştirme, aileye ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirme, fiziksel sağlığa dikkat etme, kişisel ilişkilere önem verme ve anlamlı bir yaşam sürme konularında yetersizlikler göstermektedir. Ergenlik dönemi kimlik gelişiminde kritik bir öneme sahiptir. Marcia'ya (1993; Akt, Atak, 2011) göre moratoryum (askıya alınmış) kimlik statüsünde bireyler farklı şeyler dener, araştırmalar yapar ancak henüz bir kalıcı bir bağlanma yapmazlar. Bu kimlik statüsü kesin bağlanmalar yapmadan önceki aşamadır ve bir nevi başarılı kimlik için

de ön koşuldur. Bu aşamada ergenler önemli kararlar vermeyi ertelerler. Bu aşamada ergenlere verilecek yaşam amaçlarını belirleme, hedefler oluşturma ve bu hedeflere bağlanma yönündeki yardımlar onların başarılı kimlik statüsüne geçmesine destek olur. Destek alamayan ve kendi başına bu krizi atlatamayan ergenler askıya alınmış kimlik statüsünde takılırlar. Rand (2006)'a göre yaşamına ilişkin bir amacı olmayan ve yaşamına yön veremeyen öğrenciler kendilerini çaresiz ve kontrolsüz hissedebilmektedirler. Öğrencilerin yaşamlarının kontrolünü ele alabilmeleri için bir eğitsel hedef belirlemeleri ve bu hedefe yönelik çalışmaları beklenmektedir. Epçayan (2013)'a göre ergenlik döneminde bulunan lise öğrencilerinin geleceğe ilişkin eğitsel bir hedef belirlemelerinin ve yaşam boyu öğrenmeye ilişkin istekliliklerinin belirgin bir yaşam amacı geliştirmeleri ile mümkün olmaktadır. Aynı şekilde Asioğulları (2020) tarafından yapılan lise öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve yaşam amaçlarını sorgulama davranışları arasındaki ilişkinin belirlenmesi çalışmasında da lise öğrencilerinin eğitime ve öğrenmeye yaşam boyu istekli olmalarının yaşam amaçlarını olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Araştırma bulgusunun da ilgili alanyazın ile benzerlik göstermesinden dolayı ilgili alanyazın tarafından desteklendiği düşünülmektedir.

Lise öğrencilerinin yaşam amaçları, azimleri ve akademik başarıları arasındaki ilişki incelendiğinde öğrencilerin yaşam amaçları ve akademik başarıları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Bir diğer ifadeyle öğrencilerin kendilerini geliştirme, fiziksel olarak sağlıklı olma, toplum ve aileye karşı sorumlu olma, sosyal ilişkilerde başarılı olma, anlamlı bir yaşama sahip olma, ünlü olma, maddi başarı sağlama ve iyi bir imaja sahip olmaya yönelik içsel ve dışsal amaçları arttıkça akademik başarıları da bir miktar artmaktadır. Aydın (2011) tarafından yapılan 526 üniversite öğrencisinin yaşam amaçları ile yaşam doyumları ve öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi çalışmasında da öğrencilerin yaşam amaçları arttıkça akademik başarılarının da arttığı görülmektedir. Pizzolato vd. (2011) tarafından yapılan 209 lise öğrencisinin yaşam amaçları ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi çalışmasında da öğrencilerin akademik başarıları ile yaşam amaçları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve yaşam amaçları arttıkça akademik başarılarının da arttığı görülmektedir. Aygün (2014) tarafından yapılan liselerde eğitim gören 12. sınıf öğrencilerinin yaşam amaçları ile gelecek kaygıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi çalışmasında da öğrencilerin not ortalamalarına ilişkin algıları çok iyiye yaklaştıkça içsel ve dışsal yaşam amaçlarının da arttığı görülmektedir. Monis (2021) tarafından yapılan üniversite öğrencileriyle yapılan yaşam amaçları ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi çalışmasında da üniversite öğrencilerinin algıladıkları akademik başarılarının yüksek olmasının içsel ve dışsal yaşam amaçlarını arttırdığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde akademik başarı ve yaşam amaçları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki

olduğu ve öğrencilerin akademik başarıları veya akademik başarıya ilişkin algıları yükseldikçe yaşam amaçlarının da arttığı anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda araştırma bulgusunun da ilgili alanyazınla benzerlik gösterdiği ve ilgili alanyazın tarafından desteklendiği görülmektedir.

Lise öğrencilerinin azimleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki incelendiğinde öğrencilerin azimleri ile akademik başarıları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Bir diğer ifadeyle öğrencilerin azimlerinin artması akademik başarılarını da bir miktar arttırmaktadır. Strayhorn (2014) tarafından yapılan Amerika’da özellikle beyaz öğrencilerin daha ağırlıklı bulunduğu bir üniversitedeki Afro-Amerikan öğrencilerin azim düzeylerinin belirlenmesi çalışmasında da azim düzeyi düşük olan öğrencilerin akademik başarılarının da düşük olduğu görülmektedir. Yoncalık (2018) tarafından yapılan lise öğrencilerinin azimlerinin, mutluluklarının ve mutsuzluklarının akademik başarıları ve yaşam doyumlarına etkisinin belirlenmesi çalışmasında da öğrencilerin azimlerinin akademik başarıları üzerinde %7’lik bir etkisi olduğu görülmektedir. Mason (2018) tarafından yapılan üniversite öğrencilerinin azim düzeylerinin belirlenmesi çalışmasında da öğrencilerin azim düzeyleri ile not ortalamaları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve azim düzeyleri yükseldikçe not ortalamalarının da arttığı görülmektedir. Akyıldız (2020) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan azim düzeyleri ile sınav puanları arasındaki ilişkinin belirlenmesi çalışmasında da öğrencilerin not ortalamaları ile azim düzeyleri arasında da pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve öğrencilerin azim düzeyleri yükseldikçe not ortalamalarının da arttığı görülmektedir. Whipple ve Dimitrova-Grajzl (2021) tarafından yapılan birinci sınıfa devam eden askeri okul öğrencilerinin azim düzeylerinin belirlenmesi çalışmasında da öğrencilerin azim düzeyleri ile not ortalamaları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve öğrencilerin azim düzeyleri yükseldikçe not ortalamalarının da arttığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde öğrencilerin akademik başarı düzeyleri ile azimleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve öğrencilerin azimlerinin artmasının akademik başarı düzeylerinin de artmasını sağladığı anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda araştırma bulgusunun ilgili alanyazın ile benzerlik gösterdiği ve ilgili alanyazın tarafından desteklendiği düşünülmektedir.

Lise öğrencilerinin yaşam amaçları ve azimlerinin akademik başarıları üzerindeki etkisi incelendiğinde öğrencilerin yaşam amaçları ve azimlerinin akademik başarı üzerinde %18’lik bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Bir diğer ifadeyle öğrencilerin akademik başarılarının %18’ini yaşam amaçları ve azimleri birlikte belirlemektedir. Yoncalık (2018) tarafından yapılan lise öğrencilerinin azimlerinin, mutluluklarının ve mutsuzluklarının akademik başarıları ve yaşam doyumlarına etkisinin belirlenmesi çalışmasında da mutluluğun belirleyicisi olarak

öğrencilerin yaşam amaçlarını belirlemesi olduğu üzerinde durulduğundan azim değişkeninin mutluluk değişkeni aracılığıyla akademik başarı üzerindeki etkisinin %10 olduğu görülmektedir. İlgili alanyazında azim ve yaşam amaçlarının akademik başarı üzerindeki etkisine ilişkin yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu doğrultuda yapılan araştırmanın ilgili alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Nitekim Yoncalık (2018) tarafından yapılan çalışmayla araştırma bulgusunun benzerlik gösterdiği de anlaşıldığından ilgili alanyazını destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Lise öğrencilerin yaşam amaçlarının akademik başarıları üzerindeki etkisinde azimlerinin aracılık etkisi Baron ve Kenny (1986)'in 3 adımlı yöntemi ile incelenmiştir. İlk adımda yaşam amaçlarının akademik başarıları üzerindeki doğrudan etkisine bakıldığında yaşam amaçlarının akademik başarı üzerinde %10'luk bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Söylemez (2016) tarafından yapılan üniversite öğrencilerinin manevi zekâ düzeyleri ile yaşam amaçları ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi çalışmasında da yaşam amaçları ile akademik başarı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve yaşam amaçları arttıkça akademik başarının da arttığı görülmektedir. Bahadır (2019) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve yaşam amaçlarının belirlenmesi çalışmasında da öğrencilerin algıladıkları akademik başarı düzeyleri ile yaşam amaçları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve yaşam amaçlarının artması akademik başarının da artmasını sağladığı görülmektedir. Öğrencilerin kendilerini geliştirme, yaşamda anlam arama, topluma ve aileye karşı kendisini sorumlu hissetme, fiziksel olarak sağlıklı olma, maddi başarı sağlama, ünlü olma ve fiziksel görünümün iyi olması gibi değişkenlere önem vermelerinin akademik başarıları üzerindeki etkili olduğu öngörülmektedir. Nitekim ilgili alanyazında yapılan çalışmalar da bu durumu doğrular niteliktedir. Bu hususta aracılık etkisine ilişkin yapılan ilk adımın ilgili alanyazın tarafından da desteklendiği düşünülmektedir.

İkinci adımda aracı değişken olan azmin akademik başarı üzerindeki etkisi incelendiğinde azmin akademik başarı üzerinde %9'luk bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Duckworth ve Quinn (2009) tarafından yapılan kısa azim ölçeğinin geliştirilmesi çalışmasında da azim değişkeninin tek başına öğrencilerin akademik başarıları ile ilgili varyansın %5'ini açıkladığı görülmektedir. Yoncalık (2018) tarafından yapılan lise öğrencilerinin azimlerinin, mutluluklarının ve mutsuzluklarının akademik başarıları ve yaşam doyumlarına etkisinin belirlenmesi çalışmasında da öğrencilerin azimlerinin akademik başarıları üzerinde %7'lik bir etkisi olduğu görülmektedir. Akyıldız (2020) tarafından yapılan azim düzeyleri ile sınav puanları arasındaki ilişkinin belirlenmesi çalışmasında da öğrencilerin not ortalamaları ile azim düzeyleri arasında da pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve öğrencilerin azim düzeyleri

yükseldikçe not ortalamalarının da arttığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde azim değişkeninin de tek başına akademik başarı üzerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda yapılan analizin ikinci adımının da ilgili alanyazın tarafından desteklendiği düşünülmektedir.

Üçüncü adımda yaşam amacının azim aracı değişkeni ile akademik başarı üzerindeki etkisi incelendiğinde yaşam amacının akademik başarı üzerindeki yordayıcı etkisinin anlamsız olduğu gözlenmektedir. Bu doğrultuda aracı değişken olan azmin modele eklendikten sonra bağımsız değişken olan yaşam amacının anlamsızlaşması azim aracı değişkenin tam aracılık etkisi gösterdiği şeklinde yorumlanmaktadır. Bir diğer deyişle öğrencilerin yaşam amaçları ancak azimle birlikte öğrencilerin başarıları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmaktadır. Bu bulgu, öğrencilerin sadece belli amaçlara sahip olmasının onları başarıya ulaştırmayacağı, sahip oldukları hedefler doğrultusunda azimle çaba gösterdiklerinde başarıya ulaşacaklarını ortaya koymaktadır. İlgili alanyazında araştırma bulgusunu destekleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu doğrultuda araştırma bulgusunun ilgili alanyazına katkı sağladığı düşünülmektedir.

Dördüncü adımda ise bağımsız değişken olan yaşam amaçlarının aracı değişken olan azim üzerindeki etkisi incelendiğinde yaşam amacının azim üzerinde %12'lik bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu etkinin de pozitif yönlü ve anlamlı olduğu görülmektedir. Eryılmaz ve Aypay (2011) tarafından yapılan Ankara ili Keçiören ilçesinde lise öğrenimine devam eden öğrencilerin ders motivasyonları ve yaşam amaçları arasındaki ilişkinin belirlenmesi çalışmasında da öğrencilerin kariyer yaşam amacı belirlemeleri ile derse ilişkin azimleri ve motivasyonları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Kleiman ve Beaver (2013) tarafından yapılan azim ve minnettarlık olgusunun yaşamın anlamını ve amacını belirlemedeki etkisinin incelenmesi çalışmasında da yaşam amacı ile azim arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve azmin yaşam amacının belirlenmesinde rol oynadığı görülmektedir. Ekinci ve Hamarta (2020) tarafından yapılan 324 onuncu sınıf öğrencisine uygulanan azim psikoeğitim programının azim ve motivasyonel kararlılık düzeylerine etkisinin belirlenmesi çalışmasında da öğrencilerin azim düzeyleri ile yaşam anlamları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde azim ile yaşam amacı arasında da pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Aracı değişken olan azmin bağımsız değişken olan yaşam amacı ile arasında anlamlı bir ilişkinin olması yapılan modelde azmin yaşam amacının akademik başarı üzerindeki etkisinde aracılık etkisini doğrulamaktadır. Nitekim ilgili alanyazında yapılan çalışmalar da araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Öneriler

Yapılan bu çalışmanın bulguları doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Okul yöneticilerinin öğrencilerin eğitim gördükleri ortamları azimlerini ve hedefler ortaya koymalarının destekleyecek şekilde düzenleyebilir. Azmin ve hedeflerin önemine vurgu yapan resimler, posterler, özlü sözler vb. okul koridorlarında, panolarında vb. çokça yer alabilir.
- Öğretmenler tarafından öğrencilerin azimlerini destekleyecek şekilde sınıf yönetimi uygulamaları tercih edilebilir. Bu hususta okul psikolojik danışmanları öğretmenlere müşavirlik hizmeti sunabilir.
- Okul psikolojik danışmanları, öğrencilerin azimlerini arttırabilmek için azim ve motivasyonel kararlılık gibi psikoeğitim programlarını öğrencilere gruplar halinde uygulayabilir veya öğretmenlerin uygulaması için rehberlik yapabilir.
- Ergenlerin başarılı kimlik geliştirebilmeleri, onların kendilerini tanımaları ve kendi yaşamlarına ilişkin hedefler oluşturup bunlara bağlanmaları ve bu hedefler doğrultusunda azimle çabalamalarına bağlıdır. Okul psikolojik danışmanları tarafından yaşam amacı belirleyememiş, geleceğe ilişkin bir planı veya hedefi olmayan öğrenciler tespit edilerek bireysel görüşme sağlanabilir ve öğrencinin ilgi, yetenek ve değerleri göz önünde bulundurularak bir yaşam amacı belirlemesi ve hedefe bağlanması sağlanabilir.
- Aynı şekilde öğrencilere hedef belirleme, hedefe yönelme gibi konularda psikoeğitim programları uygulanabilir.
- Okul psikolojik danışmanları tarafından öğrencilerin azimlerinin ve amaçlarının desteklenebilmeleri için ailelere yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılarak ailelerin de desteği sağlanabilir. Bu hususta çeşitli seminerler ve broşürler hazırlanabilir.
- Okul yöneticileri akademik başarıyı ödüllendiren ve öğrencilerin azimlerini destekleyen bir okul kültürü oluşturmak için okul personeliyle iş birliği geliştirebilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Lise öğrencilerinin yaşam amaçlarının akademik başarı üzerindeki etkisinde azimlerinin aracılık ettiği belirlenmiştir. Bu bulgunun diğer eğitim kademelerine de genellenebilmesi için ilköğretim ve yükseköğretime devam eden öğrenci gruplarının da olduğu daha farklı örneklem gruplarıyla benzer çalışmalar yapılabilir.
- Yapılan araştırma Erzurum ilinin üç büyük merkez ilçesinde bulunan ortaöğretim

kurumları ile sınırlı tutulmuştur. Araştırma kapsamında belirlenen örneklem grubunun Türkiye evrenini temsil edebilmesi için Türkiye'nin diğer bölgelerindeki ortaöğretim kurumlarından da örneklem seçilerek araştırmaya dâhil edilmesi ve evreni temsil gücünün arttırılması sağlanabilir.

- Araştırma Covid-19 Pandemisi süreci içerisinde gerçekleştirilmiştir. Bu durum öğrencilerin azim ve yaşam amaçlarında olumsuz etkiler oluşturmuş olabilir. Benzer çalışmaların pandemi sonrasında da yapılarak karşılaştırmalar yapılabilir.
- Öğrencilerde azmi ve amaçlılığı geliştirmek için farklı öğretim kademeleri için gelişim dönemlerine uygun psikoeğitim programları geliştirilip etkililiği araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Abuhassan, A. & Bates, T. C. (2015). Distinguishing effortful persistence from conscientiousness. *Journal of Individual Differences*, 36(4), 205- 214.
- Adıgüzel, A. (2013). Kız çocuklarının okullulaşma engelleri ve çözüm önerileri: Şanlıurfa örneği. *EKEV Akademi Dergisi*, 17(56), 325-344.
- Adler, A. (2014). *Yaşamın anlam ve amacı* (K. Şipal, Çev.). Say. (Çalışmanın orijinali 1931’de yayımlanmamıştır)
- Ak, K. (2013). *Üniversite öğrencilerinin özgecilik düzeylerinin yordayıcısı olarak yaşam amaçları*. (Tez No. 327454). [Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi-Tokat] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Akyıldız, S. (2020). *Yabancı dil olarak ingilizce öğretiminde öğrencilerin azim seviyeleri ve başarı arasındaki ilişki*. (Tez No. 640117). [Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi-Mersin] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Aliyev, R. (2019). Azim. B.Ergüner-Tekinalp ve Ş. Işık (Eds.), *Eğitimde pozitif psikoloji uygulamaları* içinde (2nd., ss.221-249). Pegem Akademi.
- Arıcı, İ. (2008). Öğrencilerin cinsiyetlerinin ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersindeki başarı düzeylerine etkisi. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(1), 143-159.
- Arıkan, A. Ç., Zorbaz, D. S. & Koçi M. (2019). Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 9(2), 236-242.
- Aslan, B. (2014). Ebeveyn kabul reddi ve intihar olasılığı: Yaşam amaçları ve yalnızlık açısından bir değerlendirme (Tez No. 366450). [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi-Ankara] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Atak, H. (2011). Kimlik gelişimi ve kimlik biçimlenmesi: Kuramsal bir değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(1), 163-213.
- Austin, J. T. & Vancouver, J. B. (1996). Goal constructs in psychology: Structure, process, and content. *Psychological Bulletin*, 120(3), 338-375.
- Asioğulları, A. (2020). *Lise öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile hayatın anlam ve amacını sorgulama davranışları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi*. (Tez No. 627010). [Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi-Bartın]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Aydiner, B. B. (2011). *Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçlarının alt boyutlarının genel özyeterlik, yaşam doyumu ve çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. (Tez No. 328014). [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi-Sakarya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Aygün, M. (2014). *Öğrencilerin yaşam amaçlarıyla gelecek kaygısı arasındaki ilişki*. (Tez No. 382082). [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Ayyıldız, T., Şener, D. K., Veren, F., Kulakçı, H., Akkan, F., Ada, A., Aldoğan, A., Yeral, K., Emek, A., Tetik, D. & Dinç, G. (2014). Hemşirelik öğrencilerinin akademik başarılarını etkileyen faktörler. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(3), 222-228.

- Bahadır, Z. (2019). *Üniversite öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin yaşamın anlamı ile bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi*. (Tez No. 551056). [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi-Sakarya] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Baltaş, A. (2016). *Stres altında ve ezilmeden öğrenmede ve sınavlarda üstün başarı*. Remzi Kitabevi.
- Baron, R. M. & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Bashant, J. (2014). Developing grit in our students: Why grit is such a desirable trait, and practical strategies for teachers and schools. *Journal for Leadership and Instruction*, 13(2), 14-17.
- Bayraktutar, M. (2012). Hz. Peygamber'in örnekliği bağlamında olayla karşısındaki azim ve kararlılığı. *Ekev Akademi Dergisi*, 16(50), 71-87.
- Beck, B. L., Koons, S. R. & Milgrim, D. L. (2000). Correlates and consequences of behavioral procrastination: The effects of academic procrastination, selfconsciousness, self-esteem and self-handicappin. *Journal of Social Behavior and Personality*, 15(5), 3-13.
- Bilge, F., Dost, M. T. & Çetin, B. (2014). Lise öğrencilerinde tükenmişliği ve okul bağlılığını etkileyen faktörler: Çalışma alışkanlıkları, yetkinlik inancı ve akademik başarı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(5), 1709-1728.
- Blalock, D. V., Young, K. C. & Kleiman, E. M. (2015). Stability amidst turmoil: Grit buffers the effects of negative life events on suicidal ideation. *Psychiatry Research*, 228(3), 781-784.
- Bowman, N. A., Hill, P. L., Denson, N. & Bronkema, R. (2015). Keep on truckin' or stay the course? Exploring grit dimensions as differential predictors of educational achievement, satisfaction, and intentions. *Social Psychological and Personality Science*, 6(6), 639-645.
- Boyacı, M. & Özhan, M. B. (2018). Üniversite öğrencilerinde depresyon, anksiyete ve stresin yordayıcısı olarak azim: Bir yapısal eşitlik modellemesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(4), 370-376.
- Bronkema, R. A., Hill, P. L., Denson, N. & Bowman, N. (2015). Keep on truckin' or stay the course? Exploring grit dimensions as differential predictors of educational achievement, satisfaction and intentions. *Social Psychological and Personality Science*, 6(6), 639-645.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Christensen, R. & Knezek, G. (2014). Comparative measures of grit, tenacity and perseverance. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 8(1), 16-30.
- Clark, K. N. & Malecki, C. K. (2019). Academic Grit Scale: Psychometric properties and associations with achievement and life satisfaction. *Journal of School Psychology*, 72, 49-66.
- Crede, M., Tynan, M. C. & Harms, P. D. (2017). Much ado about grit: A meta-analytic synthesis of the grit literature. *Journal of Personality and Social Psychology*, 113(3), 492-511.

- Cüceloğlu, D. (2019). *İnsan ve davranışı*. Remzi.
- Csikszentmihalyi, M. (2018). *Akış* (B. Satılmış, Çev.). Buzdağı. (Çalışmanın orijinali 2008’de yayımlanmıştır)
- Çelik, N. D. (2016). Üniversite öğrencilerinin yaşamda anlam ve yaşam amaçları arasındaki ilişki. *Mediterranean Journal of Humanities*, 6(1), 133-141.
- Çelik, İ. & Sarıçam, H. (2018). The relationships between positive thinking skills, Academic locus of control and grit in adolescents. *Universal Journal of Educational Research*, 6(3), 392-398.
- Çetinkanat, C. (2000). *Örgütlerde güdülenme ve iş doyumu*. Anı.
- Çiçek, B. (2019). *Lise öğrencilerinde benlik saygısı, yaşam amacı, akademik kontrol odağı ve psikolojik belirtilerin okula yabancılaşmayı yordamadaki rolü* (Tez No. 599642). [Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi-Muğla]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Çinibulak, S. (2018). *Düzenli sabah kahvaltısı yapmanın öğrenci motivasyonuna etkisinin belirlenmesi*. (Tez No. 507886). [Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi-Kırklareli] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Dane, A., Kudu, M. & Balkı, N. (2009). Lise öğrencilerinin algılarına göre matematik başarıları olumsuz yönde etkileyen faktörler. *Erzincan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 17-34.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227- 268.
- Demirçelik, E., Karacabey, A. S. & Cenan, E. D. (2017). Özel yetenekli öğrencilerin liderlik becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 399-425.
- Demirel, E. T. (2013). Yaşam amaçlarının girişimcilik düşüncesini biçimlendirmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 123-143.
- Demirhan, Z. (2018). *Yaşam amaçları belirlemede erken dönem uyumsuz şemaların etkisi* (Tez No. 532958). [Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi-İstanbul] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Demirtaş, H. ve Çınar, İ. (2004, 6-9 Temmuz). Yönetici, öğretmen, veli ve öğrencilerin başarı algısı ve eğitime ilişkin görüşleri (Malatya İli Örneği), *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. İnönü Üniversitesi tarafından düzenlenen kongre, Malatya.
- Duckworth, A. L. & Seligman, M. E. (2005). Self-discipline outdoes IQ in predicting academic performance of adolescents. *Psychological Science*, 16(12), 939-944.
- Duckworth, A. L. (2006). *Intelligence is not enough: Non-IQ predictors of achievement*. (Publication No. 3211063). [Doctoral dissertation, University of Pennsylvania]. ProQuest Dissertations and Theses Global.
- Duckworth, A.L., Peterson, C., Matthews, M.D. & Kelly, D.R. (2007). Grit: Perseverance and passion for long-term goals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(6), 1087–1101.
- Duckworth, A. L. & Quinn, P. D. (2009). Development and validation of the Short Grit Scale (GRIT–S). *Journal of Personality Assessment*, 91(2), 166–174.
- Duckworth, A. L. (2016). Grit: The power of passion and perseverance. *International Journal of Applied Behavioral Economics*, 6(3), 55-57.

- Duckworth, A. L. (2018). *Azim: Sabır, tutku ve kararlılığın gücü* (Ö. Taner, Çev.). Pegasus. (Çalışmanın orijinali 2017 yılında yayımlanmıştır)
- Dumfart, B. & Neubauer, A. C. (2016). Conscientiousness is the most powerful noncognitive predictor of school achievement in adolescents. *Journal of Individual Differences*, 37(1), 8-15.
- Ekinci, N. (2019). *Azim eğitim programının azim ve motivasyonel kararlılık düzeylerine etkisinin incelenmesi*. (Tez No. 617519) [Doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi-Konya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Ekinci, N. & Hamarta, E. (2020). Azim eğitim programının azim ve motivasyonel kararlılık düzeylerine etkisinin incelenmesi. *OPUS– Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(28), 962-996.
- Epçaçan, C. (2013). Yaşam boyu öğrenme becerilerinin ders kitaplarında yer alma düzeyine örnek bir inceleme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 353-379.
- Eryılmaz, A. & Aypay, A. (2011). Lise öğrencilerinde derse katılmaya motive olma ile yaşam amaçları belirleme arasındaki ilişkiler. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 149-158.
- Eryılmaz, A. (2012). Amaçlar: Ruh ve beden sağlığını korumanın önemli bir aracı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 428-448.
- Eryılmaz, A. (2014). Yaşama anlam yükleme-yaşam amaçları belirleme: Madde bağımlısı olan ve olmayan gençlerin karşılaştırılması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(42), 235-243.
- Eskreis-Winkler, L., Duckworth, A. L., Shulman, E. P. & Beal, S. (2014). The grit effect: Predicting retention in the military, the workplace, school and marriage. *Frontiers in Psychology*, 5(36), 1-12.
- Farroll, J. C. (2016). *Grit, deliberate practice, and athletic training education: Factors that determine board of certification exam success*. (Publication No. 10307061). [Doctoral dissertation, Union University-ABD]. ProQuest Dissertations and Theses Global.
- Frankl, V. E. (2018). *İnsanın anlam arayışı* (S. Budak, Çev.). Okuyan Us. (Çalışmanın orijinali 1946 yılında yayımlanmıştır)
- Garcini, L.M., Short, M. & Norwood, W. D. (2013). Affective and motivational predictions of perceived meaning in life among college students. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 1(2), 51-64.
- Gamel, M. (2014). *Impact of character development and empowerment program on grit and resilience growth in early and middle adolescents*. (Unpublished doctoral dissertation). Kennesaw State University.
- Goodwin, B. & Miller, K. (2013). Teaching self-regulation has long-term benefits. *Educational Leadership*, 70(8), 80-81.
- Grouzet, F. M., Kasser, T., Ahuvia, A., Dols, J. M. F., Kim, Y., Lau, S., Ryan, R. M., Saunders, S., Schmuck, P. & Sheldon, K. M. (2005). The structure of goal contents across 15 cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(5), 800-816.
- Guerrero, L. R., Dudovitz, R., Chung, P. J., Dosanjh, K. K., & Wong, M. D. (2016). Grit: A potential protective factor against substance use and other risk behaviors among Latino adolescents. *Academic Pediatrics*, 16(3), 275-281.

- Gümüş, B. (2021). *Lise öğrencilerinin COVID-19 döneminde stresle başa çıkma düzeyleri ve azimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 674411). [Yüksek lisans tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi-Gaziantep]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Güzel, M.O. & Barakazı, M. (2018). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı kapsamında insanların turizm hareketlerine katılma durumları üzerine ilişkisel bir değerlendirme, *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 4(14), 1001-1010.
- Heckman, J. & Rubinstein, Y. (2001). The importance of noncognitive skill: Lessons from the GED Testing Program. *American Economic Review*, 91(2), 145-149.
- Hoerr, T. R. (2012). *Fostering grit: How do i prepare my students fort he real world?* ASCD.
- Ingrid, B., Majda, R. & Dubravka, M. (2009). Life goals and well-being: Are extrinsic aspirations always detrimental to well-being? *Psychological Topics*, 18(2), 317-337.
- İlhan, T. (2009). *Üniversite öğrencilerinin benlik uyumu modeli: Yaşam amaçları, temel psikolojik ihtiyaçlar ve öznel iyi oluş* (Tez No. 234457). [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- İlhan T. & Özbay Y. (2010). Yaşam amaçlarının ve psikolojik ihtiyaç doyumunun öznel iyi oluş üzerindeki yordayıcı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34), 109-118.
- Jiang, W., Xiao, Z., Liu, Y., Guo, K., Jiang, J. & Du, X. (2019). Reciprocal relations between grit and academic achievement: A longitudinal study. *Learning and Individual Differences*, 71, 13-22.
- John, O. & Srivastava, S. (1999). The Big Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. In L. A. Pervin and O. P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research*. (2nd, pp. 102-138). Guilford Press.
- Kabakçı, Ö. F. (2013). *Karakter güçleri açısından pozitif gençlik gelişiminin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Karadağ, İ. (2007). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının sosyal destek kaynakları açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi.
- Kararımk, Ö. & Siviş-Çetinkaya, R. (2011). Benlik saygısının ve denetim odağının psikolojik sağlamlık üzerine etkisi: Duyguların aracı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 30-43.
- Kashchenko, M. P., Kashchenko, N. M. & Chashchina, V. G. (2018). Effect of change in the wavelengths of short wave shifts on the formation of a twin structure fragment in thin lamellar α -martensite crystals. *The Physics of Metals and Metallography*, 119(1), 1-5.
- Kasser T. & Ryan, R. M. (2001). Be careful what you wish for: Optimal functioning and relative attainment of intrinsic and extrinsic goals. In P. Schmuck & K. M. Sheldon (Eds.). *Life goals and well-being: towards a positive psychology of human striving* (pp. 116-131). Hogrefe & Huber.
- Kelly, D. R., Matthews, M. D. & Bartone, P. T. (2014). Grit and hardiness as predictors of performance among West Point cadets. *Military Psychology*, 26(4), 327-342.
- Kleiman, E. M. & Beaver, J. K. (2013). A meaningful life is worth living: Meaning in life as a suicide resiliency factor. *Psychiatry Research*, 210(3), 934-939.
- Kleiman, E. M., Young, K. C. & Blalock, D.V. (2015). Stability amidst turmoil: Grit buffers the effects of negative life events on suicidal ideation. *Psychiatry Research*, 228(3), 781-784.

- Kulaksızoğlu, A. (2020). *Ergenlik psikolojisi*. Remzi.
- Kutlu, O. & Bozkurt, M. C. (2010). *Okullarda ve sınavlarda adım adım başarı*. Çizgi Kitabevi.
- Kwon, H. W. (2018). *The sociology of grit: Cross-cultural approaches to social stratification* (Publication No. 10811496). [Doctoral dissertation, University of Iowa-Iowa]. ProQuest Dissertations and Theses Global.
- Lickona, T. (1997). A comprehensive approach to character building in catholic schools. *Catholic Education: A Journal of Inquiry and Practice*, 1(2), 159-175.
- Luthans, K. W., Luthans, B. C. & Chaffin, T. D. (2019). Refining grit in academic performance: The mediational role of psychological capital. *Journal of Management Education*, 43(1), 35-61.
- MacKinnon, D. P., Fairchild, A. J. & Fritz, M. S. (2007). Mediation analysis. *Annual Review of Psychology*, 58, 593-614
- Maddi, S. R., Matthews, M. D. & Kelly, D. R. (2012). The role of hardiness and grit in predicting performance and retention of USMA Cadets. *Military Psychology*, 24(1), 19-28.
- Markman, G. D., Baron, R. A. & Balkin, D. B. (2005). Are perseverance and self-efficacy costless? Assessing entrepreneurs' regretful thinking. *Journal of Organizational Behavior*, 26, 1-19.
- Mason, H. D. (2018). Grit and academic performance among first-year university students: A brief report. *Journal of Psychology in Africa*, 28(1), 66-68.
- Monis, Ş. (2021). *Üniversite öğrencilerinde yaşam amacı ve dindarlık*. (Tez No. 698662). [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi-Ankara] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Muenks, K. M., Wigfield, A., Yang, J. & O'Neal, C. (2017). How true is grit? Assessing its relations to high school and college students' personality characteristics, self-regulation, engagement and achievement. *Journal of Educational Psychology*, 109(5), 599-620.
- Olçay, A. & Döş, İ. (2009). Ortaöğretimde başarıyı olumsuz etkileyen unsurların öğrenci boyutuyla tespitine yönelik bir uygulama. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 8(1), 131-155.
- Öksüzler, O. & Sürekçi, D. (2010). Türkiye'de ilköğretimde başarıyı etkileyen faktörler: Bir sıralı lojit yaklaşımı. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 47(543), 79-89.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. Kaan.
- Özhan, M. B. & Boyacı, M. (2018). Üniversite öğrencilerinde depresyon, anksiyete ve stresin yordayıcısı olarak azim: Bir yapısal eşitlik modellemesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(4), 370-376.
- Pappano, L. (2013). Grit and the new character education. *Education Digest*, 78(9), 4-9.
- Peterson, C. & Seligman, M. (2004). *Character strengths and virtues: A handbook and classification*. Oxford University Press.
- Peterson, C., Ruch, W., Baermann, U., Park, N. & Seligman, M. (2007). Strengths of character, orientations to happiness, and life satisfaction. *The Journal of Positive Psychology*, 2, 149-156.
- Pizzolatto, J. E., Brown, E. L. & Kanny, M. A. (2011). Purpose plus: Supporting youth purpose, control, and academic achievement. *New Directions For Youth Development*, 132, 75-88.

- Polirstok, S. (2017). Strategies to improve academic achievement in secondary school students: Perspectives on grit and mindset. *SAGE Open*, 7(4), 1-9.
- Ponnock, A., Muekens, K., Morell, M., Yang, J. S., Gladstone, J. R. & Wigfield, A. (2020). Grit and conscientiousness: Another jangle fallacy. *Journal of Research in Personality*, 89, 1-5.
- Rand, A. (2006). *Bencilliğin erdemi*. (Çev. N. Kandemir). Plato Film. (Original work published 1976).
- Ray, P. Ç., Demirkol, M. E. & Tamam, L. (2012). Beden dismorfik bozukluğu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 547-565.
- Rençber, B. A. (2012). Üniversite öğrencilerinin akademik başarılarını etkileyen faktörler. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 191-198.
- Sağkal, A. S., Soylu, Y., Pamukçu B. & Özdemir, Y. (2020). Akademik Azim Ölçeği'nin (AAÖ) Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 56, 326-344.
- Sarıçam, H., Çelik, İ. & Oğuz, A. (2016). Kısa Azim (Sebat) Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(2), 927-935.
- Sarıer, Y. (2014). Türkiye'de öğrencilerin akademik başarısını etkileyen faktörler: Bir meta-analiz çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 609-627
- Schnitker S. A. (2012). An examination of patience and well-being. *The Journal of Positive Psychology*, 7(4), 263-280.
- Serin, M. S. (2021). *Ergenlerde azim: Birey, aile ve çevresel faktörlerin yordayıcılığının incelenmesi* (Tez No. 670193). [Yüksek lisans tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi-Erzincan]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Sezer, Ö. & Turgut, E. (2019). Ergenlerde şükran, yaşam amaçları ve yaşam doyumunun bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 1463-1491.
- Sheldon, K. M. & Elliot, A. J. (1999). Goal striving, need satisfaction and longitudinal well-being: The self-concordance model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(3), 482-497.
- Sheldon, K. M. & Kasser, T. (2008). Psychological threat and extrinsic goal striving. *Motivation and Emotion*, 32(1), 37-45.
- Sheldon, K. M. & Lyubomirsky, S. (2006). How to increase and sustain positive emotion: The effects of expressing gratitude and visualizing best possible selves. *The Journal of Positive Psychology*, 1(2), 73-82.
- Singh, K. & Jha, S. D. (2008). Positive and negative affect, and grit as predictors of happiness and life satisfaction. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 34(2), 40-45.
- Söylemez, A. (2016). *Manevi zekânın yaşamın anlamı ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak incelenmesi* (Tez No. 436906). [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi-Sakarya] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Strayhorn, T.L. (2013). What role does grit play in the academic success of black male collegians at predominantly white institutions?. *Journal of African American Studies*, 18, 1-10.

- Sturman, E. D. & Zappala-Piemme, K. (2017). Development of the grit scale for children and adults and its relation to student efficacy, test anxiety, and academic performance. *Learning and Individual Differences*, 59, 1-10.
- Teoman, D. (2015). *Bir pozitif psikoloji uygulama örneği olarak şükran müdahalesi ile çalışanların dayanıklılıklarını artırmaya ve stresle başa çıkma tarzlarını iyileştirmeye yönelik bir alan çalışması* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Tough, P. (2012). *How children succeed: Grit, curiosity, and the hidden power of character*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Tuğrul, B. & Duran, E. (2003). Her çocuk başarılı olmak için bir şansa sahiptir: zekânın çok boyutluluğu çoklu zekâ kuramı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(24), 224-233.
- Türk Dil Kurumu, TDK (2012). *Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Usborne, E., Lydon, J. E. & Tylor D. M. (2009). Goals and social relationships: Windows into the motivation and well-being of “Street kids”. *Journal of Applied Social Psychology*, 39(5), 1057-1082.
- Vansteenkiste, M., Duriez, B., Simons, J. & Soenens, B. (2006). Materialistic values and wellbeing among business students: Further evidence of their detrimental effect. *Journal of Applied Social Psychology*, 36(12), 2892-2908.
- Vansteenkiste, M., Simons, J., Lens, W., Soenens, B. & Matos, L. (2005). Examining the motivational impact of intrinsic versus extrinsic goal framing and autonomy- supportive versus internally controlling communication style on early adolescents' academic achievement. *Child Development*, 2, 483-501.
- Vela, J. C., Lu, M.T. P., Lenz, A. S. & Hinojosa, K. (2015). Positive psychology and familial factors as predictors of Latina students' psychological grit. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 37(3), 287-303.
- Whipple, S. S. & Dimitrova-Grajzl, V. (2021). Grit, fit, gender, and academic achievement among first-year college students. *Psychology in the Schools*, 58(2), 332-350.
- Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2004). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Detay.
- Yıldız, F. N. (2019). *Ergenlerde öz-yeterlik, motivasyon, azim ve psikolojik dayanıklılığın iyi oluş ile ilişkisi: Bir model sınaması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Yoncalık, O. (2018). Lise öğrencilerinde azim, mutluluk ve umutsuzluğun yaşam doyumları ve akademik başarılarına etkisi. (Tez No. 524979) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

EKLER

EK-1. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Cinsiyetiniz? :

Okuduğunuz okul? :

Sınıfınız? :

2021 Yıl Sonu Başarı Puanınız? :

Senin durumun aşağıdakilerden hangisine daha çok uyuyor?

- ☐ Liseden sonra okumayı düşünmüyorum ve hayata dair belli bir planım da yok.
- ☐ Liseden sonra okumayı düşünmüyorum ama başka planlarım var.
- ☐ Liseden sonra okumayı düşünüyorum ama ne olacağım bilmiyorum, kafam karışık.
- ☐ Liseden sonra okuyup ne olacağıma karar verdim ve şu an hedeflerim için çalışıyorum.

KISA AZİM ÖLÇEĞİ

Bu anketlerden elde edilen sonuçlar bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Sizden istenilen bu ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirmeniz ve sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koymanızdır. Her sorunun karşısında bulunan; (1) Hiç bana göre değil (2) Çok az bana göre (3) Biraz bana göre (4) Oldukça bana göre ve (5) Tam bana göre anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız. En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederim.

1	Yeni fikirler ve projeler, bazen eski fikir ve projelerim konusunda aklımı karıştırır.	1	2	3	4	5
2	Engeller beni yıldıramaz.	1	2	3	4	5
3	Kısa süreliğine belirli bir fikir ya da projeye takılırım, fakat daha sonra ilgim kaybolur.	1	2	3	4	5
4	Çalışkan biriyim.	1	2	3	4	5
5	Kendime sık sık hedef belirlerim fakat daha sonra farklı bir hedefin peşinden koşmayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
6	Tamamlamak için birkaç aydan daha fazla süre alan projelerde odaklanmayı sürdürmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
7	Başladığım işi her ne olursa olsun bitiririm.	1	2	3	4	5
8	Gayretli/hamarat biriyim.	1	2	3	4	5

EK-2. Kısa Azim Ölçeği

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Cinsiyetiniz? :

Okuduğunuz okul? :

Sınıfınız? :

2021 Yıl Sonu Başarı Puanınız? :

Senin durumun aşağıdakilerden hangisine daha çok uyuyor?

- ☐ Liseden sonra okumayı düşünmüyorum ve hayata dair belli bir planım da yok.
- ☐ Liseden sonra okumayı düşünmüyorum ama başka planlarım var.
- ☐ Liseden sonra okumayı düşünüyorum ama ne olacağım bilmiyorum, kafam karışık.
- ☐ Liseden sonra okuyup ne olacağıma karar verdim ve şu an hedeflerim için çalışıyorum.

KISA AZİM ÖLÇEĞİ

Bu anketlerden elde edilen sonuçlar bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Sizden istenilen bu ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendiriniz ve sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koymanızdır. Her sorunun karşısında bulunan; (1) Hiç bana göre değil (2) Çok az bana göre (3) Biraz bana göre (4) Oldukça bana göre ve (5) Tam bana göre anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız. En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederim.

1	Yeni fikirler ve projeler, bazen eski fikir ve projelerim konusunda aklımı karıştırır.	1	2	3	4	5
2	Engeller beni yıldıramaz.	1	2	3	4	5
3	Kısa süreliğine belirli bir fikir ya da projeye takılıyım, fakat daha sonra ilgim kaybolur.	1	2	3	4	5
4	Çalışkan biriyim.	1	2	3	4	5
5	Kendime sık sık hedef belirlerim fakat daha sonra farklı bir hedefin peşinden koşmayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
6	Tamamlamak için birkaç aydan daha fazla süre alan projelerde odaklanmayı sürdürmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
7	Başladığım işi her ne olursa olsun bitiririm.	1	2	3	4	5
8	Gayretli/hamarat biriyim.	1	2	3	4	5

EK-3. Yaşam Amaçları Ölçeği

YAŞAM AMAÇLARI ÖLÇEĞİ

Herkesin uzun dönemli birtakım amaçları vardır. Bunlar insanların yaşamalarında başarımlarını umdukları şeylerdir. Aşağıda bir dizi yaşam amacı bulacaksınız. Sizden istenen her bir amacı dikkatli bir şekilde okuyup sizin için ne kadar önemli olduğunu aşağıdaki 7'li derecelendirmeyi kullanarak yapmanızdır.

		Orta düzeyde							
		Hiç	1	2	3	4	5	6	7
No	Amaç								
1	İnsanlarla daha sağlıklı ilişkiler kurmak								
2	İnsanlara yardımcı olmak								
3	Çok para kazanmak								
4	Beden sağlığını korumak								
5	İleri yaşlarda bile genç kalabilmek								
6	Dostluklarını sürdürmek ve yeni dostluklar kurmak								
7	İnsanlar tarafından beğenilen birisi olmak								
8	Dünya barışı için çalışmak								
9	İyi bir hayat standardı yakalamak								
10	Yaşam değerlerime sahip çıkmak								
11	Sağlıklı bir yaşam sürmek								
12	Güzel görünmek (yaşlılığa rağmen)								
13	Ailemi mutlu etmek								
14	İnsanlarla iyi geçinmek								
15	İnsanların sorunlarına çözümler bulabilmek								
16	Kendimi her konuda geliştirmeye çalışmak								
17	İstedğim şeyleri alabilecek kadar yeterli paraya sahip olmak								
18	Sağlıklı bir yaşam tarzına sahip olmak								
19	Çekici olmak								
20	İyi ve anlamlı dostluklar kurmak								
21	İlk akla gelen isimlerden olmak ve ölünce bile hatırlanmak								
22	Başkalarının mutluluğu için çalışmak								
23	Kültürlü bir insan olmak								
24	Varlıklı olmak								
25	Zinde olmak								
26	İnsanların beğendiği fiziksel görünüme sahip olmak								
27	Aileme layık bir evlat olmak								
28	Dostluklarının sayısını artırmak								
29	Adımı herkese duyurmak								
30	Toplumunun barışı için çalışmak								
31	Yeni şeyler öğrenmek								
32	İyi bir ekonomik yaşama sahip olmak								
33	Anne ve babamın her zaman mutlu ve huzurlu yaşaması için çalışmak								
34	Etrafımda güvenebileceğim arkadaşlara sahip olmak								
35	İnsanlara karşılıksız hizmet etmek								
36	Maddi güce sahip olmak								
37	Hayatımın her anını anlamlı, dolu dolu yaşamak								
38	Aileme, akrabalarımın yararlı olmak								
39	Adımdan sıkça bahsedilen işler yapmak								
40	İnsanlara faydalı olmak								
41	Hayatı her yönüyle kabullenmek								
42	Hayatın gerçek anlamını bulmak								
43	Ailem için ileride güzel işler yapmak								
44	Ünlü olmak								
45	Hayatın anlamını bilen biri olmak								
46	Ailemin daha rahat yaşamasını sağlamak								
47	Kendine güvenen biri olmak								

EK-4. Araştırma Değerlendirme Formu

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü		FORM:2
ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU		
ARAŞTIRMA SAHİBİNİN		
Adı Soyadı	Zarife DÖRTYOL	
Kurumu / Üniversitesi	Atatürk Üniversitesi	
Araştırma yapılacak iller	Erzurum	
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi.	Erzurum Merkez İlçelerinde Bulunan Resmi Ortaöğretim Kurumları	
Araştırmanın konusu	Lise Öğrencilerinde Azim, Yaşam Amaçları ve Başarı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi	
Üniversite / Kurum onayı	Kurum Onayı İle	
Araştırma / Proje /ödev / Tez önerisi	Uygulama İzni	
Veri toplama araçları	Kişisel Bilgi Formu, Kısa Azim Ölçeği, Yaşam Amaçları Ölçeği	
Görüş İstenilecek Birim / Birimler.		
Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri konulu 2020/2 nolu genelge doğrultusunda yapılan incelemede araştırmanın kabulüne karar verildi.		
Komisyon Kararı	Oybirliği ile Kabulüne	
Muhallâ Üyenin Adı ve Soyadı		
KOMİSYON		

EK-5. Araştırma ve Uygulama İzni

T.C.
ERZURUM VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-36648235-605.01-27411354
Konu : Araştırma ve Uygulama izni
(Zarife DÖRTYOL)

30.06.2021

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: 08.06.2021 tarihli ve E.2100148506 sayılı yazınız.

İlgi yazınız gereği, Üniversitesiniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Zarife DÖRTYOL'un; "Lise Öğrencilerinde Azim, Yaşam Amaçları ve Başarı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" konulu araştırma ve uygulama çalışmasının kabulüne ilişkin 22/06/2021 tarihli ve E.26866503 sayılı Valilik Onayı yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Samih KIR
İl Millî Eğitim Müdür V.

Ek: İlgi yazı ve ekleri (1 adet dosya)

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır
07.10.2021

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Muratpaşa Mah. Yönetim Cad. Hükümet Konağı İl MEM Kat:3
No:311 Ar-Ge Birimi
Telefon No : 0 (442) 234 48 00
E-Posta: arge25@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Bilgi için: Nihat GÜLÜM
Unvan : Şef
Faks:4422351032
İnternet Adresi: erzurummem@meb.gov.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorlu.meb.gov.tr> adresinden bae7-a206-34b1-9cc6-0e4e kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
ERZURUM VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Posta

Sayı : E-36648235-605.01-26866503
Konu : Araştırma ve Uygulama izni
(Zarife DÖRTYOL)

22/06/2021

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Atatürk Üniversitesi Rektörlüğünün 08.06.2021 tarihli ve E.2100148506 sayılı yazısı.

İlgi yazı gereği; Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Zarife DÖRTYOL tarafından; "Lise Öğrencilerinde Azim, Yaşam Amaçları ve Başarı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" konulu araştırma ve uygulama çalışması için izin talebinde bulunulmuştur.

İlgi yazı ve ekleri, Bakanlığımızın 21.01.2020 tarihli ve E.1563890 (2020/2) sayılı genelgesi çerçevesinde Komisyonumuzca incelenmiş olup; "Araştırmaların, Eğitim Öğretim Faaliyetlerini Aksatmayacak Şekilde, gönüllülük esasıyla ve varsa veli onay belgesinin onaylatılması" ve komisyon kararlarında belirtilen veri toplama araçlarının kullanılarak isimleri belirtilen okullarda uygulama ve anket çalışmasının yapılması, yapılan çalışmalarının sonuçlarının birer örneğinin Müdürlüğümüz, Strateji Geliştirme Şube Müdürlüğü (AR-GE Birimi)'ne gönderilmesi ve çalışmaların bir eğitim öğretim yılını kapsayacak şekilde yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Samih KIR
İl Millî Eğitim Müdür V.

OLUR
Uğur KÖROĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek: İlgi Yazı (1 adet dosya)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır

Adres : Muratpaşa Mah. Yönetim Cad. Hükümet Konağı İl MEM Kat.3

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

311 Ar-Ge Birimi

Telefon No : 0 (442) 234 48 00

Posta : arge25@meb.gov.tr

Web Adresi : meb.gov.tr

Bilgi için: Nihat GÜLUM

Unvan : Şef

İnternet Adresi: erzurummemb@meb.gov.tr

Faks: 4422351032

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. İnternet adresinden <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys> adresinden [bf0a-05a9-3a99-b19e-ffc1](https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys) kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-88179374-300-2100177390
Konu : Araştırma ve Uygulama İzni (Zarife DÖRTYOL)

02.07.2021

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Zarife DÖRTYOL'un "Lise Öğrencilerinde Azim,Yaşam Amaçları ve Başarı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" başlıklı tez çalışması uygulaması ile ilgili Erzurum Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan 30.06.2021 tarih ve E-36648235-605.01-27411354 sayılı yazı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Mustafa SÖZBİLİR
Rektör Yardımcısı

Ek : 30.6.2021 tarihli E-36648235-605.01-27411354 sayılı belge

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 2CB99B165DC

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/ata Turk-universitesi-ebys>

Atatürk Üniversitesi Merkez Yerleşkesi 25240 Erzurum

İl: +90 442 2311601

Elektronik Ağ: <http://www.atauni.edu.tr/#!/birim=ogrenci-isleri-tire-baskanligi>

E-posta Adresi: atauni@hs01.kep.tr

Bilgi: Sevdâ TUTURGA İZCİ

Faks: +90 442 2361026

E-Posta: odaire@atauni.edu.tr

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Zarife DÖRTYOL

EĞİTİM

2019-2022 Atatürk Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Yüksek Lisans Programı

2015-2019 Kars Kafkas Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Lisans Programı

1980-1990 Tümen İsim Kamışka Ortaöğretim Programı

1993-1996 Bakü Sabuncu İlçesi Kız Meslek Lisesi

İŞ DENEYİMİ

2021... Erzurum Atatürk Üniversitesi Kariyer Planlama ve Mezun İzleme Uygulama ve Araştırma Merkezi

2019-2020 Erzurum Dadaşkent “Umut Işığı” Rehabilitasyon Merkezi

2006-2015 Azerbaycan Bakü “Helal Bereket” Laboratuvar